

LUNDS
UNIVERSITET

Socialhögskolan

Barns röst och socialsekreterares resonemang

En kvalitativ studie om socialsekreterares uppfattning av barns delaktighet i barnavårdsutredningar

Alva Spetz & Källa Tilly Olin

Kandidatuppsats (SOPB 63)

VT 2024

Handledare: Anders Lundberg

Abstract

Authors: Alva Spetz & Källa Tilly Olin

Title: Children's voice and social workers reasoning, a qualitative study on social workers perception of children's participation in child welfare investigations

Supervisor: Anders Lundgren

Assessor: Johan Cronehed

The purpose of this study was to examine how social workers within the Swedish child-welfare system experience that they are encouraging children and adolescents participation within child care investigation. The qualitative method used for this thesis was semi-structured interviews with social workers. To analyze the material, the social workers statements are perceived from a childhood sociology and scope of action perspective. Former studies show that children's opinions are taken into account to a rather low to very low extent in only 42% of all Swedish municipalities working with child care investigation. Previous research has shown that there are multiple factors that take part in the difficulty with making children a participant in the investigations. Our study reveals three central difficulties in the work involving children in investigations. These are: high workload experienced by social workers, parental involvement and that children may take on a great deal of responsibility when it comes to taking extensive decisions. Even though The Convention of the Rights of the Child is part of the Swedish law, our study demonstrates that social workers differ in the amount that they are using the law in their practical work. In our study three main themes emerged on how social workers claim that they work to promote children's participation. These are: adaptations of the environment, creating relationships with the children and cooperation with different professions.

Keywords: Child-welfare, Convention on the Rights of the Child, Participation, Child care investigations, Discretion, Childhood.

Nyckelord: Social barnavård, Barnkonventionen, Delaktighet, Barnavårdsutredningar, Handlingsutrymme, Barndom.

Förord

Tack till samtliga respondenter som har avsatt tid och ställt upp på att bli intervjuade. Utan er medverkan hade vi inte haft möjlighet att genomföra detta arbete. Vi vill även ge ett stort tack till vår handledare Anders Lundberg, för den respons och vägledning som vi fått under arbetet med vår kandidatuppsats.

Innehållsförteckning

1 Inledning	4
2 Syfte och Frågeställningar	6
3 Bakgrund	6
3.1 BBIC.....	6
3.2 BBIC triangeln.....	7
4 Kunskapsläge	8
4.1 Barnkonventionen.....	8
4.2 Barns delaktighet.....	10
4.3 Barns ålder och mognad.....	12
5 Teoretiska ramverk	13
5.1 Barndomssociologi - som objekt eller aktör?.....	13
5.2 Handlingsutrymme.....	15
5.2.1 Professionalism.....	15
5.2.2 Makt.....	16
5.3 Sammanfattning av de teoretiska ramverken.....	16
6 Metod	17
6.1 Förkunskap.....	17
6.2 Val av Metod.....	18
6.3 Urval.....	19
6.4 Genomförande av intervju.....	21
6.5 Bearbetning och analys.....	22
6.6 Tillförlitlighet.....	23
6.7 Forskningsetiska överväganden.....	24
6.8 Arbetsfördelning.....	25
7 Resultat och analys	25

7.1	Socialsekreterares syn på barn och delaktighet.....	25
7.2	Främjandet av barnets delaktighet.....	27
7.2.1	Anpassningar av miljö och aktiviteter.....	28
7.2.2	Skapandet av en relation.....	29
7.2.3	Samverkan mellan olika parter.....	30
7.3	Delaktighetens medförda risker.....	31
7.3.1	Hög arbetsbelastning.....	32
7.3.2	Barn blir färgade av sina föräldrar.....	33
7.3.3	Bedömning av ålder och mognad.....	33
7.3.4	Barn ska inte behöva ta omfattande beslut.....	35
7.3.5	Vårdnadshavares medverkan i samtal sätter stopp för barns delaktighet.....	36
7.4	Socialsekreterares förhållningssätt.....	37
7.4.1	Förhållningssätt till BBIC.....	38
7.4.2	Förhållningssätt och svårigheter med Barnkonventionen.....	39
8	Slutdiskussion.....	40
	Referenslista.....	44
	Lagar och föreskrifter.....	47
	Figurer.....	48
	Bilagor.....	49
	Bilaga 1: Informationsbrev.....	49
	Bilaga 2: Samtyckesblankett.....	51
	Bilaga 3: Intervjuguide.....	52

1 Inledning

Barn är en särskilt utsatt grupp och kan vara i behov av lagen för att få skydd. Unicef uppmärksammar att arbetet med att skydda barn och deras rättigheter har pågått i Sverige under flera decennier (UNICEF, 2024). När Förenta Nationerna introducerade Barnkonventionen år 1989, ökade samhällets intresse för att göra barn och deras utsatthet delaktiga i arbetet med mänskliga rättigheter. Unicef uttrycker att allmänheten hade en positiv inställning till att ratificera Barnkonventionen, och den trädde i kraft september år 1990 (Ibid). Arbetet med att stärka barns rättigheter genom Barnkonventionen har i Sverige varit en långvarig process och det skulle dröja fram till den 1 januari 2020 innan FN:s Barnkonvention skulle bli svensk lag (Barnombudsmannen, 2021).

Socialtjänstens förmåga att applicera konventionens lagar i sitt arbete har ifrågasatts. Socialminister Lena Hallengren (Sveriges Riksdag, 2021) försvarar Socialtjänsten och beskriver hur Socialtjänsten under implementeringen av Barnkonventionen har tagit fram kunskapsstöd och vägledning för att förenkla arbetet med Barnkonventionen inom den sociala barnavården. Vidare berättar Socialministern att Barnombudsmannen sedan 2017 har haft i uppgift att vara till stöd för de myndigheter som tillämpar Barnkonventionen i sitt arbete, i syfte att stärka barnets rättigheter (Ibid).

Trots att Barnkonventionen är lag i Sverige, rapporteras det fortfarande om att barns delaktighet och möjligheten att få yttra sin inställning i barnavårdsutredningar inte alltid tas i beaktning. I Socialtjänstens arbete med barnärenden kan barnets inflytande variera, beroende på barnets ålder och mognad. Angelica Wågby betonar att det utifrån ett omsorgs- och delaktighetsperspektiv blir tydligt att barn och unga inte får möjlighet att vara delaktiga i utredningsprocesser i den utsträckning som Barnkonventionen kräver. Detta eftersom att handläggare vill skydda barnet eller den unga från eventuella påfrestningar, och därmed hindrar deras möjlighet att få yttra sig. Vidare uttrycker Wågby att en konflikt mellan vårdnadshavare kan uppfattas som ett vuxenproblem, vilket gör att barn och unga inte får möjlighet att yttra sina viljor och åsikter på grund av att vuxenperspektivet överordnas barnperspektivet (Wågby, 2023). Härmed skapas ett

utrymme för tolkning om huruvida barnet eller den ungas ålder eller mognad kan vara väsentlig för barnets eventuella möjlighet till att få yttra sin åsikt.

I artikel 12 i Barnkonventionen (SFS 2018:1197) står följande :

Konventionsstaterna ska tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad (SFS 2018:1197).

Även i Socialtjänstlagen 11 kap. 10 § (2001:453) beskrivs hur Socialtjänsten i främsta mån skall arbeta för att göra barnets inställning delaktig i beslut som rör det enskilda barnet. I Socialtjänstlagen står det skrivet i 1 kap. 2 § att vid åtgärder som rör barn ska barnets bästa särskilt beaktas (2012:776).

År 2006 introducerade Socialstyrelsen BBIC (Barns behov i centrum), en nationell enhetlig struktur för handläggning, genomförande och uppföljning som berör barn- och ungdomsvårdens myndighetsutövning. Målet med BBIC är att ge socialtjänsten en mall att utgå från, för att skapa struktur i arbetet och sätta barnets behov i främsta rummet. BBIC-modellen ska ge stöd åt utredarna att utgå från varje barns enskilda situation, kontrollera så att arbetet håller god kvalitet och bedrivs på ett rättssäkert sätt som följer de svenska regelverken (Socialstyrelsen, 2023a).

Trots lagar och arbetssätt där barnets delaktighet och inflytande är reglerat, finns det studier som visar att barn fortfarande inte får möjligheten att uttrycka sina åsikter eller vara delaktiga i beslut och frågor som rör dem. I Barnombudsmannens årliga rapport från 2022 om barns delaktighet i strategiska frågor och beslut, beskrivs det att barns åsikter beaktas i ganska låg till mycket låg utsträckning i endast 42%, av samtliga 290 kommuner (Barnombudsmannen, 2022). I IVO's redovisning av ett regeringsuppdrag framkom det att alltför många barn inte kommer till tals när Socialtjänsten fattar beslut eller vidtar åtgärder (Inspektionen för vård och omsorg, 2023).

Det finns sedan tidigare forskning om barns delaktighet i barnavårdsutredningar, men på grund av att Barnkonventionen implementerades i svensk lag 1 januari 2020 har det ännu inte kunnat konstateras om lagen har gjort en påverkan på socialsekreterarnas sätt att göra barn och unga

delaktiga i barnavårdsutredningar. Denna studie kommer därmed att fokusera på barns delaktighet, samt hur socialsekreterare upplever att Barnkonventionen och BBIC främjar respektive hindrar deras nuvarande arbetssätt med barns delaktighet i utredningar.

2 Syfte och Frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka hur socialsekreterare inom Individ- och familjeomsorgen upplever att de arbetar för att främja barn och ungas delaktighet i barnavårdsutredningar.

Vi kommer i studien besvara följande frågeställningar:

- Hur upplever socialsekreterare att de arbetar för att främja barns delaktighet i barnavårdsutredningar?
- Hur definieras barns delaktighet i barnavårdsutredningar av socialsekreterare?
- Vilka typer av svårigheter upplever socialsekreterare att det finns med att göra barn delaktiga i barnavårdsutredningar utifrån de lagar och regler som de är tvungna att förhålla sig till i utförandet av sitt arbete?

3 Bakgrund

3.1 BBIC

Det fanns sedan tidigare brister vad gällde kvaliteten av att synliggöra barnets röst i barnavårdsutredningar och metoder saknades för att kunna genomföra rättssäkra barnavårdsutredningar. Arbetssättet Barns behov i centrum (BBIC) togs därför fram för att underlätta systematisk dokumentation, öka barns delaktighet och förbättra tillämpningen av insatser (Sundell & Egelund, 2001). BBIC designades och testades inom den sociala barnavården mellan 1999–2005 och introducerades sedan år 2006 (Matscheck & Eklundh, 2015). Modellen arbetades fram av Socialstyrelsen för att skapa struktur för handläggning, genomförande och uppföljning i det arbete som berör barn- och ungdomsvårdens myndighetsutövning. Modellen är skapad utifrån tidigare forskning och bygger på evidensbaserad kunskap om vad barns behov och utveckling behöver. Målet med BBIC är att Socialtjänsten ska få verktyg för att kunna utforma

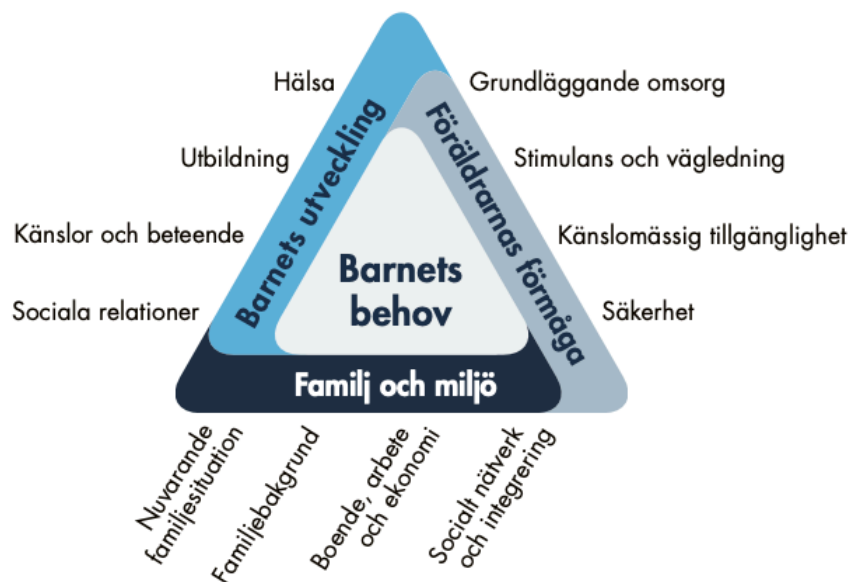
ett rättssäkert arbete, som håller god kvalitet med barnets bästa i fokus. BBIC-modellen är uppbyggd på sju grundprinciper som beskrivs enligt följande av Socialstyrelsen:

1. Utgå från barnets rättigheter, 2. Låta barnets bästa vara avgörande, 3. Sträva efter likvärdiga möjligheter för varje barn, 4. Göra barnet och familjen delaktiga, 5. Ske i samverkan med andra professioner och verksamheter, 6. Motverka svårigheter och förstärka resurser, 7. Ha ett helhetsperspektiv på barnet och dess situation (Socialstyrelsen, 2023a).

Grundprinciperna skall ligga till grund för att vägleda arbetet med modellen inom den sociala barnvården och det framgår att fokuset på barnets bästa har ökat efter att BBIC implementeras i svensk barnvårdsutredning (Matscheck & Eklundh, 2015).

3.2 BBIC triangeln

BBIC- modellen innehåller en beskrivande triangel som är framtagen för att på ett elementärt och pedagogiskt sätt kunna beskriva ett barns basala behov för en trygg uppväxt. Triangelns tre sidor representerar de primära områden som är nödvändiga för en socialsekreterare att utreda för att tillgodose barns behov (Hultman & Cederborg, 2014).

Figur 1, Socialstyrelsen (2023a).

Arbetet med BBIC-modellen och BBIC-triangeln skall hjälpa till att skapa ett mer standardiserat arbete inom hela socialtjänsten, genom att göra det enklare för socialsekreterare att identifiera om barn far illa. Däremot är det handläggaren som själv avgör när och hur BBIC-triangeln presenteras i samtal med barn och vårdnadshavare (Socialstyrelsen, 2023a).

4 Kunskapsläge

4.1 Barnkonventionen

I Sverige ratificerades FN:s konvention om barns rättigheter år 1990. Därefter påbörjades arbetet med att anpassa konventionens 45 artiklar till den svenska lagstiftningen. Många av de nya lagarna som tillkom utifrån konventionen fick kritik, då anpassningen till den nya lagstiftningen inte uppnådde önskad effekt. Sveriges riksdag och regering tog därför beslut om att konventionen istället skulle bli svensk lag. Det skulle däremot dröja fram till januari 2020 innan FN:s Barnkonvention började att gälla som lag i Sverige (Rejmer & Bergman, 2019).

Efter att Barnkonventionen trädde i kraft som svensk lag, har det uppmärksammats att barns rättigheter inom den sociala barnvården inte hanteras på det sätt som konventionen kräver. Brister i hanteringen av lagarna har blivit markant märkbara och tidigare rättsfall har skapat möjligheten att stadga nya lagar. Exempelvis har Lex Lilla Hjärtat blivit lag för att förhindra att misstag inom den sociala barnvården upprepas (Leviner, 2024).

Barnkonventionens viktigaste budskap är att alla barn skall behandlas ur ett barnrättsperspektiv. Det betyder att handläggare genom en sammanvägd bedömning av evidensbaserad kunskap, barnets egna uppfattning och den professionellas beprövade erfarenhet skall bedöma barnets bästa (Rejmer & Bergman, 2019). Barn betraktas enligt Barnkonventionen som sina egna rättighetsbärare, vilket innebär att barn har samma rättigheter som vuxna. Barnkonventionens inkorporering i svensk lagstiftning har därför varit väsentlig för att successivt ändra Sveriges syn på barn och deras rättigheter (Leviner, 2024).

Det som ofta nämns när det talas om Barnkonventionen är vikten av barns rätt att komma till tals, vilket främst nämns i artikel 3 och artikel 12 (UNICEF, 2024). Dessa artiklar har legat till grund för utformningen av ett flertal svenska lagar, bland annat Skollagen (SFS nr: 2010:800), Socialtjänstlagen (SFS nr: 2001:453) och Föräldrabalken (SFS nr: 1949:381) (Leviner, 2024). Sverige har dock tagit utformningen av sina lagar längre än det som står skrivet i Barnkonventionen. Enligt svensk lag har barn inte bara rätt att komma till tals, utan barnperspektivet skall dessutom alltid stå överordnat vuxenperspektivet i handläggningen av ärenden som gäller vårdnaden av barn (Rejmer & Bergman, 2019). I enlighet med artikel 17 i Barnkonventionen har barn även rätt till att ta del av information, denna lag är starkt knuten till artikel 12 som rör barns rätt till delaktighet (SFS: 2018:1197).

I alla ärenden där barn far illa skall socialsekreteraren hantera ärendet utifrån barnets bästa och Barnkonventionen. Men att ta barnets bästa i beaktning betyder inte alltid att arbetet bör ske strikt genom att följa Barnkonventionen som den är. Ibland händer det att konventionens artiklar ställs mot varandra och då måste artiklarna vägas i förhållande till varandra och och hanteras utifrån barnets enskildes situation (Leviner, 2024). När barn utsätts för våld eller övergrepp i hemmet ställs exempelvis artikel 9 och artikel 19 i Barnkonventionen mot varandra (UNICEF, 2024). Artikel 9, vars främsta avseende är att barn har rätt att inte skiljas från sina föräldrar och artikel 19, som innefattar barns rätt till skydd, är artiklar som betonar barns säkerhet och skydd. Men om barn utsätts för fara av att stanna kvar hos sina föräldrar så befinner barnet sig inte längre i en trygg miljö. I sådana fall skall istället avgöras vad som anses vara barnets bästa, snarare än att behandla båda artiklar (Leviner, 2024).

Trots att Barnkonventionen blev lag år 2020 kommer implementeringen av lagen att ta tid. För att rättsutvecklingen skall ha möjlighet att utvecklas i positiv riktning krävs det att det praktiska utförandet av Barnkonventionen prövas och ifrågasätts. Det är lagstiftarens ansvar att se till att utforma lagarna på ett sådant sätt att frågan om barns rättigheter lyfts. FN:s barnrättskommitté har efter implementeringen av Barnkonventionen fört fram rekommendationer som uppmanar Sverige att stärka barns rättigheter genom nya lagförändringar (Leviner, 2024).

4.2 Barns delaktighet

För att möjliggöra barns delaktighet i barnavårdsutredningar krävs det att handläggaren för ärendet tar hänsyn till det enskilda barnets behov och förutsättningar att komma till tals (Wågby & Englander, 2019). I Barnkonventionen artikel 12 (UNICEF, 2024) uttrycks att alla barn har rätt att framföra sin åsikt i frågor som rör dem. Alla barn har dock inte samma förutsättningar att framföra sin vilja eller åsikt, vilket gör att barn riskerar att uteslutas från att göras delaktiga i barnavårdsutredningar. Då Barnkonventionens lagar innefattar alla barn och inte bara de barn som har förutsättningar att framföra sin vilja eller åsikt, ställs arbetet med att göra barn delaktiga inför ett flertal hinder (Wågby & Englander, 2019). Ett av dessa hinder är att barnperspektivet i många fall underordnas vuxenperspektivet. Det vill säga att både vårdnadshavarens och myndighetspersoners åsikt om vad som anses vara barnets bästa kommer före barnets egen uppfattning om sin situation (Rejmer & Bergman, 2019).

För att som socialsekreterare med säkerhet kunna uttrycka att barnets bästa har tagits i beaktning under en barnavårdsutredning, skall det finnas bevis i utredningen för att barnet har gjorts delaktig (Hayes & Birnbaum, 2020). Att göra barn delaktiga går att göra genom barnsamtal eller genom att diskutera barnets inställning tillsammans med barnets vårdnadshavare eller närstående. Barn behöver inte yttra sig muntligt för att de ska anses vara delaktiga i barnavårdsutredningen. Genom att informera barnet om hur lägesbilden kring ärendet ser ut, anses barnet bli delaktig i ärendeprocessen utan att själv ha bidragit med sin inställning eller åsikt (Wågby & Englander, 2019). Den information som handläggare ger till barn skall inte ske vid ett enstaka tillfälle, utan det är viktigt att barn blir tilldelad information kontinuerligt med att det sker förändringar i ärendeprocessen (Larsson & Hultman, 2019). Att göra barn delaktiga i barnavårdsutredningar, inte bara genom barnsamtal utan också genom att ge barn information om ärendet, ger barn en ökad känsla av kontroll (Rejmer & Bergman, 2019).

Socialsekreteraren möter barn som kan befinna sig i en social kris, därför behöver barnet få tillräckligt mycket stöd och stöttning under hela utredningsprocessen. Stödet kan ge barnet en ökad känsla av trygghet och leda till positiva effekter på delaktigheten. För att möjliggöra ett utökat stöd till barnet under utredningsprocessen behöver socialsekreteraren få mer utrymme till

att möta barnet i dess sociala situation och få barnet att förstå förutsättningarna för delaktigheten. Detta kan bland annat göras i barnsamtal, för att fördjupa barnets förståelse kring delaktighet. Det kan därav vara fördelaktigt för socialsekreteraren att barnet känner sig bekvämt och att omständigheterna runt samtalet inte är besvärligt för barnet (Wågby & Englander, 2019). Tidigare forskning visar även på att en långvarig relation mellan barnet och socialsekreteraren kan främja barns delaktighet i utredningsprocessen (Wågby Gräfe, 2022). Det finns ingen lag som styr över hur ofta socialsekreteraren bör träffa det individuella barnet som är familjehemsplacerat. Dock står det i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd, om Socialtjänstens ansvar för familjehemsplacerade barn (SOSFS 2012:11), att det rekommenderas att socialtjänsten ska träffa barnet fyra gånger om året för att få information om hur hela barnets situation ser ut (Inspektionen för vård och omsorg, 2019).

Barns inställning till att samarbeta med handläggaren kan påverka huruvida barn görs delaktiga i barnavårdsutredningar. Exempelvis kan barn uttryckligen ha sagt att de inte vill medverka i samtal, vilket förutsätter att handläggaren bemöter barnet på ett sådant sätt att barnet känner positivt för att vidare medverka i eventuella barnsamtal. Att handläggaren talar positivt om barnets fortsatta medverkan skapar förutsättningar för att handläggaren ska kunna integrera barnets perspektiv eller inställning i utredningen. Det är handläggarens ansvar att tydliggöra barnets inställning och uppfattning av situationen i den pågående utredningen. Barn skall inte behöva stå till svars för det som sägs under barnsamtal, vilket betyder att den verklighet som barnet uttrycker i samtal inte behöver stämma överens med den verkliga sanningen för att ha betydelse för utredningen. Handläggaren måste därför själv göra avväganden utifrån det som barnet säger och bestämma vad som anses vara väsentligt för utredningen (Wågby & Englander, 2019).

I vårdnads-, boende- och umgängesutredningar ser socialsekreterare att det finns en svårighet med att bemöta barnet som både aktör och offer. Socialsekreterare beskriver hur det är en utmaning att både se och giltiggöra barnens tankar och känslor om närvarande våld inom familjen, samtidigt som socialsekreteraren ska erbjuda dem inblick och inflytande i utredningsprocessen (Eriksson & Näsman, 2008).

4.3 Barns ålder och mognad

I Barnkonventionen finns det ingen lag på nedre åldersgräns för när ett barn ska få möjligheten att uttrycka sin vilja eller åsikt i barnsamtal, utan samtalet skall av handläggare anpassas så att barn i alla åldrar får möjlighet att vara delaktiga (Sundhall, 2014). Handläggare måste däremot göra överväganden gällande barnets ålder för att kunna säkerställa att barnet har möjlighet att ta in och förstå den information som barnet blir tilldelat i samtal med handläggare. Ett yngre barn har inte förmåga att ta till sig information på samma sätt som ett äldre barn har och behöver därför bli tilldelad information på ett sätt som är enklare för det yngre barnet att förstå. Om barnet anses vara för ungt för att kunna ta emot viss typ av information behöver informationen istället ges till den som har det primära ansvaret för barnet (Mattsson, 2014). Bedömningen av barns förmåga att ta till sig information bygger på förståelsen av barn som aktör utifrån ett vuxenperspektiv (Sundhall, 2014). Vilket betyder att barn sätts i en utsatt position när handläggare skall göra bedömning kring hur barns ålder och mognad kan komma att påverka barnets medverkan i utredningen. En anledning till att barn inte görs delaktiga i barnavårdsutredningar beror på att vuxna uppfattar barn som en homogen grupp, där den generella uppfattningen om vad ett barn behöver redan existerar. Det resulterar i att barn ställs i beroendeställning till vuxna och att barns handlingsutrymme i barnavårdsutredningar är beroende av hur handläggaren väljer att göra barn delaktiga utifrån barns ålder och mognad (Sundhall, 2014).

En utmaning med att bedöma barns mognad är att fler handläggare kan ge olika bedömning av mognaden på samma barn. Socialstyrelsen har därför tagit fram ett kunskapsstöd (Socialstyrelsen, 2023b) för att förenkla mognadsbedömningar av barn och göra varje bedömning mer likvärdig. Begreppet mognad är inte definierat i Barnkonventionen, men Barnrättskommittén har tolkat begreppet utifrån artikel 12 i Barnkonventionen och argumenterar för att barn betraktas vara mogna när de kan uttrycka sina åsikter på ett sätt som anses vara rimligt i förhållande till situationen de befinner sig i (Socialstyrelsen, 2023b).

Barn över 15 års ålder har mer bestämmanderätt gällande hur delaktiga de vill vara i en barnavårdsutredning, då både Socialtjänstlagen (SFS 2001:453) och Lagen med särskilda

bestämmelser om vård av unga (SFS nr: 1990:52) talar för att dessa barn själva har rätt att söka bistånd eller att föra sin talan i rätten. Barn under 15 år får föra sin talan i domstol, om det går att fastställa att barnet inte tar skada av att delta, samt om det anses vara för barnets bästa (Mattsson, 2014).

Trots att det finns lagstiftning som vill möjliggöra att alla barn, oberoende ålder och mognadsgrad skall ha rätten att vara delaktiga i utredningar, ser det i praktiken annorlunda ut. I 2014 års vårdnadsutredning (Se Barnet, 2017) framkommer det att 77% av barn över 12 års ålder fick sin inställning och vilja redovisad i tingsrätten, varav endast 32% av barn under 8 års ålder fick sin vilja och inställning redovisad (Wågby, 2022). Den markanta procentskillnaden uppmärksammar att det trots riktlinjer och lagar för barns delaktighet kan konstateras att det inom den sociala barnvården görs skillnad på barns delaktighet i barnvårdsutredningar beroende på ålder och mognad.

5 Teoretiska ramverk

5.1 Barndomssociologi - som objekt eller aktör?

Barn och barndom är inget givet eller självklart, enligt den sociologiska forskningen är fenomenet barndom socialt och kulturellt konstruerat (Giddens & Sutton, 2014. s.235). Ett barn, eller snarare när man är ett barn, bestäms genom att ställa barnets ålder i relation till andra ålderskategorier. Genom att kategorisera olika åldrar och deras skillnader ställs det krav på hur kategorin vuxna ska förhålla sig till kategorin barn. Exempelvis kan det ställas krav på att vuxna ska vara omhändertagande gentemot barnet, då barn ofta ses som sårbara (Eriksson, Källström & Näsman, 2023. S.11).

Det är samhällets eller omgivningens normer och regleringar som bestämmer när ett barn anses gå vidare över till vuxenlivet (Eriksson, Källström & Näsman, 2023. S.11). I Sverige blir barn myndiga vid 18 års ålder, men det året ett barn går till att vara vuxen är inte bestämt (Schiratzki, 2019. s19). Trots att en person blir myndig vid 18 års ålder, anses personen inte vara tillräckligt gammal för att vara berättigad till att inhandla alkohol. Åldersbaserade regler och normer sätter

krav på hur ett barn ska bete sig och vilka handlingar som är naturliga (Eriksson, Källström & Näsman, 2023. s.11).

(...) Dessa bestämmelser och de socialt konstruerade normerna gör att kraven som ställs på barnet pekats ut, vad som är okej att de gör eller inte gör, det vill säga barnets handlingsutrymme. (Eriksson, Källström & Näsman, 2023. s.11).

Under 1990-talet kom ett nytt paradig som beskrivs som “den nya barndomssociologin”. Detta innebar att forskare såg på barndomen och barn på ett nytt sätt. Giddens och Sutton (2014) beskriver hur sociologer och samhället började se barn som aktiva deltagare eller personer som är berättigade till att handla självständigt i sina egna liv. Tidigare sågs barnen och deras status enbart i förhållande till familjen. Barndomen sågs som en transportsträcka till vuxenlivet, där man bortsåg barnens strukturella och sociala position i samhället (Giddens & Sutton, 2014. s.235). Barndomssociologin syftar till att barn inte ska vara passiva mottagare av omvärldens påverkan, utan kompetenta aktörer som själva bedömer och väljer att agera eller inte agera i till sin omgivning. I socialisationsteorin och utvecklingspsykologin tillskrivs barnen en underordnad position där de då kan anses vara otillräckliga i graden av mognad, utvecklade och kunniga. Där är de i behov av vuxnas skydd och omsorg (Eriksson, Källström & Näsman, 2023. s.12).

Det finns olika perspektiv som kan användas i studier eller i arbetet med barn. Två av dessa perspektiv är barns perspektiv och barnperspektiv. Det gör en tydlig skillnad på om ordet är sammansatt eller inte. I barnperspektivet som används frekvent av forskare försöker en vuxen att förstå varför ett barn handlar på ett visst sätt. Då sätter sig den vuxna in i barnets sits och utelämnar barnets egna kunskap och upplevelser om ämnet. I användningen av barnperspektivet sätts inte barnets egna perspektiv i fokus och barnet ses enbart som en aktör när deras handlingar studeras. Utifrån ett barns perspektiv lyssnar en vuxen person in barnets perspektiv och på så sätt stärks barns aktörskap (Bergnehr, 2019). Barnets perspektiv är den centrala delen inom barndomssociologin, där sätts barnets egna erfarenheter och åsikter i fokus för att öka inflytande och aktörskap och ger därför barnet mer makt att kunna vara delaktig.

Genom att använda det barndomssociologiska perspektivet i vår insamlade empiri kan dessa teoretiska utgångspunkter bidra med tolkningar. Genom intervjupersonernas beskrivningar om barnets delaktighet, kan vi använda oss av barndomssociologin för att tolka huruvida de beskriver barnen i rollen som aktör eller objekt och hur detta samverkar med hur barnet blir delaktig.

5.2 Handlingsutrymme

Det är handläggare inom den sociala barnavårdens roll att företräda barn och se till att barnets bästa tas i beaktning i barnavårdsutredningar. I mötet med barn och barnets nätverk har handläggaren delgivits en specifik roll som har konstruerats utifrån organisationens mål och uppdrag (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008. s,16). Handläggaren får i sin roll som professionell i uppdrag att tillgodose barnets behov utifrån organisationens förmåga att bidra med hjälp. Det är dock handläggarens uppgift att själv göra tolkningar av barnets behov och på så sätt kunna tillämpa rätt typ av insats (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008. s,25). Enligt Michael Lipsky så kallas de professionella som utövar ett sådant arbete för street-level bureaucrats, också kallat för gräsrotsbyråkrater. Det är gräsrotsbyråkratens, i detta fall handläggarens uppgift att se till att tillgodose barnets behov, samtidigt som hen förhåller sig till organisationens befintliga handlingsutrymme (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008. s,16).

Socialarbetaren som professionell har ett handlingsutrymme som består av en blandning av fri bestämmanderätt i visst beslutsfattande, men är samtidigt styrd av de lagar och normer som reglerar arbetsplatsen som organisation (Lipsky, 1980. s,23). Den sociala barnavården styrs utifrån Sveriges lagar och det finns inom organisationen tydliga riktlinjer för hur arbetet med barn och unga skall utformas. Det krävs att som handläggare nyttja sitt handlingsutrymme för att kunna skapa möjligheter att hjälpa de barn som är i behov av hjälp.

5.2.1 Professionalism

För att kunna agera utifrån sitt handlingsutrymme krävs det att handläggaren är professionell i sin yrkesroll. Begreppet professionalism går att studera inom teorin för handlingsutrymme och diskuterar det sätt som professionella behöver agera i sitt yrkesutövande för att kunna nyttja handlingsutrymmet på arbetsplatsen. I arbetet som handläggare krävs det att som professionell

inte låta sig vara känslostyrd och påverkas av det arbete som genomförs (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008. s,76). Att påverkas personligt av barn och deras berättelser i arbete med barnavårdsutredningar skulle det kunna medföra att handläggaren driver ärendet utifrån sina känslor istället för att agera på ett professionellt sätt. Det krävs att handläggaren har balans mellan att vara objektiv i samtal med barn och samtidigt kunna lyssna på barnen när de berättar om sina personliga erfarenheter eller viljor. Det finns stora utmaningar med professionalism och vem det är som kan agera professionellt i sin yrkesroll. En svårighet med arbetet är att som professionell kunna hitta en praktisk, tjänsteorienterad lösning på ett teoretiskt problem (Lipsky, 1980. s,202).

5.2.2 Makt

Begreppet makt är även det ett begrepp som kan diskuteras i relation till handlingsutrymme. Yrkesutövares handlingsutrymme kan många gånger påverkas beroende på vilken typ av arbetsposition och makt de besitter. Som handläggare i barnavårdsärenden har handläggaren viss typ av makt i sin yrkesroll, då hen har i uppdrag att företräda barn. Handläggaren har makt att vidta åtgärder eller tillämpa insatser som både kan främja, men också missgynna barnets situation (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008. s,69). Barnet står i beroendeställning till handläggaren, som både behöver vara lojal mot sin organisation och det befintliga handlingsutrymmet, samtidigt som hen behöver förhålla sig till etiska dilemman och sin egna moraliska uppfattning (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008. s,106).

5.3 Sammanfattning av de teoretiska ramverken

Det barndoms sociologiska perspektivet utmanar det vedertagna sättet att se barn på, då barn inte längre anses vara lika påtagligt underordnad den vuxna (Eriksson, Källström & Näsman, 2023). Utifrån de vuxnas föreställningar om barnet och i relation till ålderskategorierna, kommer de att bemöta barnet, och barnets villkor för vad de får göra och vilken position i samhället de tar påverkas. Barnets handlingsutrymme påverkas därför av den vuxnas föreställningar om barnet. (ibid, 2023). Genom att belysa de föreställningar socialsekreteraren har om barnet, kan studien visa vilket typ av handlingsutrymme socialsekreterarna ger barnet i deras möjlighet att uttrycka sig.

Utifrån det barndomssociologiska perspektivet kan vi se hur dessa teoretiska utgångspunkter kan bidra med tolkningar i analysen av intervjuerna gällande om socialsekreterarna beaktar barnet som objekt/offrer eller aktör. Det barndomssociologiska perspektivet kan därför ge oss tolkningar om huruvida synen på barnet som aktör eller objekt bidrar till barnets möjlighet till att få vara delaktig i barnavårdsutredningar.

Socialarbetaren har som professionell ett handlingsutrymme med en viss fri bestämmanderätt i beslutsfattande, men måste arbeta utifrån de lagar och normer som reglerar arbetsplatsen. Socialarbetaren har ett handlingsutrymme som innebär att den anställda själv bestämmer vilken typ av tolkningar som görs, (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008. s.25) och i denna studiens fall, utifrån barnets behov. Socialarbetare kan använda deras handlingsutrymme för att bemöta barnet på olika sätt. Detta kan bland annat göras genom att bemöta barnet som en aktör i sin egen sociala position eller situation. Genom att göra detta ges mer makt åt barnet att vara delaktig i utredningarna.

Vi har valt att använda oss av dessa teoretiska ramverk, barndomssociologi och handlingsutrymme då vi kan applicera teorierna på den empiriska materialet och efter det göra tolkningar om eller hur socialarbetaren använder sitt handlingsutrymme för att se barnet som en aktör, men även hur handlingsutrymmet påverkar barnets möjlighet till att bli delaktig.

6 Metod

6.1 Förkunskap

Föreställningar, både substantiella och vetenskapliga, är oundvikliga. För att undvika subjektivitet inom ämnet bör vi som författare ständigt reflektera över hur de påverkar oss och kommer till uttryck (Eldén, 2020. s.68).

Vi besitter sedan tidigare olika förkunskaper om området barns delaktighet i barnavårdsutredningar. Det som skiljer våra förkunskaper åt, är att en av oss genomförde sin VFU inom Individ- och familjeomsorgens Placeringsenhet i Sverige, medan den andra

genomförde sin VFU utomlands på ett sjukhus för personer med hjärnskador. På grund av att en av oss redan har erfarenhet av hur processen gällande hur barnavårdsutredningar går till från sin VFU, har den andra av oss studerat ämnet innan utförandet av uppsatsen, för att vi båda ska ha tillräckligt med förkunskaper om hur en socialsekreterares arbetsprocess går till. För att undvika subjektivitet i vår studie har vi gjort oss medvetna om våra tidigare föreställningar och vår förkunskap, speciellt i bearbetningen av empiriskt material och val av teoretiska perspektiv.

6.2 Val av Metod

I kvalitativa studier lägger samhällsforskare fokus på att inhämta kunskap om samhälleliga villkor som påverkar och styr människors handlingar och motiv för att göra saker (Ahrne & Svensson, 2016. s.8). Då syftet med denna studie är att undersöka hur socialsekreterare upplever att de arbetar för att främja barn och ungas delaktighet i barnavårdsutredningar fokuserar vi som forskare på socialsekreterares upplevelser hur de handlar och deras motiv för handlingen.

I den kvalitativa ansatsen för denna studie har vi valt att använda oss av semistrukturerade intervjuer. I den semistrukturerade intervjun har vi som forskare en lista på teman eller en intervjuguide som vi ska följa, men där frågor som inte ingår i guiden får lov att ställas för att komplettera svaren som ges. Personen som blir intervjuad har i den semistrukturerade intervjun en stor frihet att utforma svaren på sitt eget sätt då frågorna är öppna och tillåter breda svar (Bryman, 2020. s.563).

Då våra frågeställningar och syfte fokuserar på hur socialsekreteraren uppfattar barnets delaktighet vill vi få beskrivande och nyanserade svar för att möjliggöra arbetet. Genom våra valda teoretiska perspektiv, barndomssociologi och handlingsutrymme kommer vi att kunna analysera hur socialsekreterarna under intervjun beskriver deras syn på barnet som aktör och deras beskrivning av det möjliga handlingsutrymme som finns. Därför ansåg vi att semistrukturerade intervjuer var ett passande val för denna studie.

Det finns både begränsningar och möjligheter med att använda intervjuer som kvalitativ metod. En möjlighet med intervjuer är att de inte behöver vara platsbundna, utan går att genomföra med

hjälp av digitala hjälpmedel (Justesen & Mik-Meyer, 2011. s,45). Detta ansåg vi vara positivt för metoden, då användningen av digitala hjälpmedel möjliggjorde att vi kunde intervjua respondenter som befann sig på annan ort. En av begränsningarna med att använda intervju som metod var att vi som författare behövde ha i åtanke att vi med säkerhet inte kunde säkerställa att det som respondenten nämnde under intervjun var en sann utsaga om hur de faktiskt genomför sitt arbete. Att vara medveten om denna risk var någonting som vi som författare bar med oss och som vi försökte förhindra med hjälp av att ställa preciserade följdfrågor under intervjuerna. Transkribering av en intervju tar lång tid (Justesen & Mik-Meyer, 2011. s,48), vilket även det kan ses som en begränsning med att använda intervju som kvalitativ metod. Däremot skapade inspelningen av intervjun med hjälp av diktafon möjligheten för oss som författare att kunna vara fullt närvarande under intervjuerna (Justesen & Mik-Meyer, 2011. s,48). Vi såg det positivt att kunna lägga fokus på att engagera oss i intervjun och aktivt kunna lyssna på våra respondenter, snarare än att behöva anteckna under samtalet. En begränsning som kunnat ses i vårt arbete är gällande vårt syfte och därmed studiens urval och metod, gör att studien inte är generaliserbar till yrkesgruppen som helhet (Bryman, 2018. s.496). Vårt mål var att få den djupa förståelsen, snarare än bred kunskap, vilket vi inte hade fått genom att göra en större geografisk eller en kvantitativ studie.

6.3 Urval

Urvalet som gjorts i denna studie är ett målstyrt urval. Det målstyrda urvalet är en form av icke-sannolikhetsbaserade urval, då vi valt ut intervjupersoner på ett strategiskt sätt, snarare än slumpmässigt. Detta då studiens syfte bestämmer vilken erfarenhet inom ämnet som behövs för att kunna hjälpa till att besvara frågeställningarna (Bryman, 2018. s.496). Intervjupersonerna behöver inte kvalificera sig till en typ av egenskap eller erfarenhet, samtliga handläggare inom barn och unga har varit välkomna att bli intervjuade.

Under arbetets gång har vi kontaktat totalt 15 verksamheter inom Individ och Familjeomsorgen i olika kommuner, Västra Götaland och Skåne, och Blekinge via mail. Vi har valt att kontakta kommuner i dessa län då vi under arbetets gång befunnit oss där. Bland annat har vi skickat mail till verksamheters receptioner, enhetschefer och enskilda handläggare, och sedan ringt upp

samtliga mottagare av mailet för att få återkoppling. Genom att göra detta fick vi svar från en intresserad respondent. Vi fann det svårt att få tag i socialsekreterare som var intresserade att ställa upp. För att hitta fler respondenter till vår studie har vi även använt oss av ett så kallat snöbollsurval. Detta innebär att forskaren först kontaktar en mindre grupp personer som hänvisar forskaren vidare till fler potentiella respondenter (Bryman, 2018. s.245). Efter kontakt med intervjuperson 2, hänvisade hen vidare oss till fler intresserade personer, vid detta tillfälle fick vi kontakt med totalt tre respondenter.

Vi har även använt oss av ett så kallat bekvämlighetsurval, då vi har använt oss av tillfälligheter som råkar dyka upp (Bryman, 2018. s.496). Detta på grund av att vi har två kurskamrater som erbjudit sig skicka förfrågan till sina arbetskollegor och bekanta till henne som arbetar som socialsekreterare på Individ och Familjeomsorgen, genom detta fick vi två respondenter.

Totalt fick vi sex respondenter, från fem olika kommuner. Det skiljer sig åt hur länge intervjupersonerna har arbetat som socialsekreterare, arbetserfarenheten sträcker sig mellan 3 månader till 10 år. Deras arbetsuppgifter skiljer sig åt, då en tredjedel arbetar med uppföljningar av placerade barn, en tredjedel med första utredningar och en tredjedel med utredningar och mottagningen. Nedan följer en tabell med alla respondenter listade, vilken kommun de arbetar i, deras huvudsakliga arbetsuppgifter och hur länge de arbetat inom individ- och familjeomsorgen.

Intervjuperson	Kommun	Arbetar med	Tid som socialsekreterare inom barn och unga
Intervjuperson 1	Kommun A	Utredning	1,5 år
Intervjuperson 2	Kommun B	Uppföljning	3 månader
Intervjuperson 3	Kommun C	Uppföljning	1 år
Intervjuperson 4	Kommun D	Utredning	6 månader
Intervjuperson 5	Kommun E	Utredning/Mottag	2 år
Intervjuperson 6	Kommun B	Utredning/Mottag	10 år

6.4 Genomförande av intervju

Vår studie bygger på totalt 6 intervjuer, varav samtliga hölls via Zoom. Intervjuerna tog mellan 35-75 minuter. Vi valde att genomföra intervjuerna via Zoom då vi befann oss på olika orter under majoriteten av arbetets gång och för att vi båda skulle ha möjligheten att närvara på intervjuerna. Vi ansvarade för att planera, utföra och transkribera tre intervjuer var.

I samband med den första kontakten med respondenterna skickade vi ut ett informationsbrev som förklarade studiens syfte och aktuella teman som skulle tas upp (se bilaga 1). Med detta informationsbrev skickade vi även ut en samtyckesblankett där vi dels efterfrågade samtycke att använda svaren i syfte till studien, att spela in intervjun via diktafon och informerade om deras rätt att avbryta medverkan under intervjun (se bilaga 2).

Som tidigare nämnt har vi använt oss av semistrukturerade intervjuer, dels för att vi ville förbereda frågor om olika teman som vi kunde använda oss av, men även för att kunna ställa följdfrågor och ha möjlighet att utforska vidare på något som intervjupersonen tar upp ytterligare (Bryman, 2018. s.565). Inför intervjun skapade vi därför en intervjuguide. I framställningen av intervjuguiden valde vi att följa Bryman's grundläggande råd vad gäller utformningen av en intervjuguide (Bryman, 2018. s.565). Vi arbetade fram frågor som vi ansåg skulle underlätta för oss när vi besvarar våra frågeställningar, såg till att inte ställa ledande frågor, samt inhämta bakgrundsfakta från intervjupersonerna så som erfarenhet och sedan försöka ställa frågorna i en ordning som kan tänkas bli naturlig.

Innan vi startade intervjun gav vi intervjupersonen en kort presentation om oss, vår studie och ytterligare ett tillfälle att ge samtycke till medverkan och inspelning via diktafon. Genom att spela in intervjun via diktafon möjliggjorde vi en mer detaljerad analys och vi kunde fånga upp intervjupersonernas svar med sina egna ord (Bryman, 2018. s.566). Under intervjuns gång använde vi oss av intervjuguiden för att hålla oss till förvalda teman. Vi var dock tvungna att ställa följdfrågor och utforska vidare, då intervjupersonerna beskrev situationer som vi inte haft med i intervjuguiden.

6.5 Bearbetning och analys

Efter att vi utfört intervjuerna valde vi att transkribera dem omgående, och redan i detta skede avidentifierades respondenterna. Vi valde att skriva ner allt som sades i intervjun ordagrant och inkludera ord eller begrepp som “ehm” och “haha”. Vid analysarbetet justerade vi språket lite för att den intervjuade ska framställas på ett rättvist sätt, men även för att det ska göras läsvänligt (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2022. s.51).

Under analysarbetet så har vi använt oss av en induktiv design, detta innebär att vår insamlade data och det empiriska materialet har styrt över hur teorin har lyfts fram i analysen (Bryman, 2018. s.49). Innan vi samlat in det empiriska materialet hade vi diskuterat vilka teorier som hade kunnat vara av relevans för vårt arbete. Det var först efter bearbetningen av datan som vi beslutade oss för teorierna barndomssociologi och handlingsutrymme, då vi kunde se att dessa var mest relevanta för vårt arbete..

När alla transkriberingar var klara lade vi in det i ett gemensamt dokument och började lära känna vårt material och ta del av varandras transkriberingar. För att kunna analysera vårt material valde vi att använda oss av en tematisk dataanalys (Bryman, 2018. s.685). Vi valde till en början att läsa igenom det empiriska materialet individuellt och hitta eventuella relevanta teman för vårt arbete. Efter detta jämförde vi våra tankar kring materialet och påbörjade tematisering av vårt material. Detta gjordes genom att markera svar och meningar med olika färger. Till en början analyserade vi materialet med hjälp av uppemot ett tjugotal olika teman. Efter att vi arbetat fram dessa mindre teman såg vi att många av de mindre teman gick in i varandra och kunde sammanfogas. Med hjälp av att sätta samman de olika teman kunde vi identifiera fyra huvudteman som var följande:

- Hur tolkas och beskrivs begreppet barns delaktighet
- Vad gör socialsekreteraren för att främja barnets delaktighet?
- Delaktighetens medförda risker, anledningar till att barn inte blir delaktiga
- Socialsekreterares förhållningssätt till Barnkonventionen och BBIC.

6.6 Tillförlitlighet

Bryman beskriver tillförlitlighet genom fyra delkriterier (Bryman, 2018. s.467). Delkriterierna kan användas som riktlinjer för att säkerställa kvaliteten på studien. Dessa fyra kriterier är följande: trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och en möjlighet att styrka och konfirmera.

I den sociala verkligheten kan det finnas många olika beskrivningar av ett fenomen, och det är därför viktigt att författarna gör sig säkra på att de får fram rätt beskrivning. Trovärdigheten i en studie kan därför stärkas genom att göra en respondentvalidering. Under intervjuernas gång har vi försäkrat oss om att vi uppfattat intervjupersonen rätt. Detta gjorde vi genom att ställa frågor i syfte att bekräfta det som sagts, till exempel “uppfattade jag dig rätt när du sa xxx, menade du xxx?”. Vi kommer även att skicka ut den färdiga kandidatuppsatsen till respondenterna för att intervjupersonerna ska ha möjligheten att ta del av studien efter att den har blivit publicerad. Överförbarhet innebär huruvida resultaten kan appliceras på en annan kontext eller situation (Ibid, s.467). Resultatet av vår studie kan inte bli applicerbar i en annan kontext. För att dock kunna argumentera om studiens överförbarhet kan vi i detta fall, när vi använt oss av en kvalitativ ansats, jobbat fram fylliga och täta beskrivningar i metoddelen och i analysdelen för att vår studie ska kunna göras om, på det vis den gjorts nu.

Pålitligheten i denna studie kan styrkas av två centrala delar. Dels genom vår handledares granskning av arbetet, samt den tydliga beskrivningen av genomförandet i uppsatsens alla delar. Begreppet “Möjlighet att styrka och konfirmera” innebär att forskarna är medvetna om att det inte är möjligt att få någon fullständig objektivitet i studien (Ibid,s. 468-470). I avsnitt Förkunskap 6.1 redovisades våra tidigare förkunskaper inom området och hur vi under arbetets gång gjort oss medvetna om hur dessa förkunskaper kan ta sig uttryck och motverka subjektivitet i arbetet. Vi har förhållit oss kritiska till fördomar och personliga positioner relaterade till området, genom att reflektera över de kunskaper som vi haft sedan tidigare och ny kunskap som kommit från studien.

6.7 Forskningsetiska överväganden

I den humanistiska-samhällsvetenskapliga forskningen finns det fyra forskningsetiska principer (Eldén, 2020). Dessa är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

Informationskravet innebär att forskaren ska informera den berörda om studiens syfte och vad som gäller för deltagandet. I informationsbrevet (Bilaga 1) som skickades med till de verksamheter vi skickade ut förfrågan om medverkan till, beskrev vi studiens syfte och vad intervjun innebar för de deltagande. Det vill säga intervjupersonens rätt att avbryta deltagandet om så önskades, samt hur vi kom att behandla deras uppgifter om de valde att delta. Samtyckeskravet innebär att forskaren måste inhämta samtycke från deltagaren och att deltagaren har rätt till att bestämma hur länge, och på vilka villkor de ska delta (ibid, s.30-31). Tillsammans med informationsbrevet om uppsatsarbetet skickade vi med en samtyckesblankett där intervjupersonen gav samtycke till att bli inspelade och att deras svar endast kom att användas i forskningssyfte (Bilaga 2). För att uppnå konfidentialitetskravet ska författaren ge de deltagande största möjliga anonymitet och personuppgifterna ska behandlas på så vis att obehöriga inte kan ta del av dessa (ibid, s.30-31). Vi är medvetna om att det kan anses problematiskt att vi i informationsbrevet ber respondenter ta kontakt med oss vid intresserade av medverkan i studien och på grund av detta blir respondenternas identitet därmed inte avidentifierad för oss som författare till arbetet. Däremot förhåller vi oss till konfidentialitetskravet genom att avidentifiera samtliga av respondenternas namn och all personlig information i vår studie och avidentifieringen görs redan i transkriberingen av materialet. Genom att spela in intervjuerna via diktafon var inte materialet uppkopplat till något nätverk och allt material kommer att raderas efter inlämning och godkännande av uppsatsen. Då vi inte har använt deltagarnas uppgifter för kommersiellt bruk eller icke-vetenskapliga syften, uppfyller denna studie även nyttjandekravet (ibid, s.30-31).

6.8 Arbetsfördelning

Vi påbörjade arbetet med kandidatuppsatsen genom att gemensamt diskutera och komma fram till ett forskningsområde som intresserade oss. Sedan diskuterade vi tillsammans för att komma fram till en passande problemformulering samt frågeställningar som stämde överens med det som skulle bli uppsatsens syfte. Vi arbetade därefter på varsitt håll med arbetets bakgrund och kunskapsläge genom att söka och bearbeta tidigare forskning som vi ansåg vara relevant för arbetet. Gemensamt arbetade vi igenom texten för att göra de ändringar vi ansåg vara relevanta. Därefter tog vi kontakt med 15 kommuner i Sverige för att få tag på eventuella respondenter. Vi kom i kontakt med sex stycken respondenter och delade upp dessa genom att genomföra tre intervjuer var. Intervjuerna och transkriberingen av dem genomförde vi var för sig, för att sedan koda dem tillsammans. Genomförandet av uppsatsens resultat, analys och slutdiskussion har vi gemensamt diskuterat och skrivit. Slutligen har vi tillsammans korrekturläst uppsatsen och korrigerat eventuella stavfel.

7 Resultat och analys

7.1 Socialsekreterares syn på barn och delaktighet

Samtliga intervjupersoner hävdar att de i sitt arbete strävar efter att barn ska göras delaktiga. Intervjupersonerna beskriver barns delaktighet på två sätt, genom att skilja på begreppen delaktighet och barns delaktighet. I det insamlade materialet finner vi att socialsekreterarna beskriver delaktighet genom att ge konkreta exempel på hur de involverar barnet i utredningsprocessen genom barnsamtal och informationsgivande. Begreppet barns delaktighet beskriver intervjupersonerna genom sina beskrivningar av hur de främjar barnets delaktighet, dels genom anpassningar av miljö, skapa en relation med barnet och samverkan mellan olika parter.

Samtliga intervjupersoner uttrycker att barns delaktighet innebär att barn ska få möjlighet att komma till tals, samt få möjligheten att uttrycka sina åsikter och i någon form ska ha insyn i utredning som rör dem. En aspekt där barns delaktighet kan hindras är att barnperspektivet

ibland underordnas vuxenperspektivet, och därför anses barns egna uppfattning om sin situation väga mindre än vårdnadshavarens och myndighetspersoners åsikt om barnets bästa (Rejmer & Bergman, 2019). Intervjuperson 2 uppger att barnets perspektiv lyssnas in, men att socialsekreterare måste ta i beaktning att de är barn, och att det just därför är viktigt att se situationer utifrån ett vuxet perspektiv eller ögon.

(...) Vi brukar säga det, att barnet står framför oss och vi står bakom deras rygg och försöker över se det som händer i barnets liv. (Intervjuperson 3).

Intervjuperson 3 beskriver vad barns delaktighet innebär för socialsekreterarna i kommun C, genom att förklara hur de arbetar utifrån barns egen uppfattning om sin situation. Utifrån detta citat kan det argumenteras för att intervjuperson 3 till skillnad från intervjuperson 2 resonerar utifrån barnets perspektiv snarare än utifrån ett barnperspektiv. Intervjuperson 3 förklarar att hen bildar sig en uppfattning om det enskilda barnets livssituation genom att försöka se saker ur barnets ögon, istället för att sätta sig in i barnets situation utan att ta in barnets synpunkt. Barndomssociologin värnar om att barn ska ses som en aktör och att det är barnets perspektiv som ska vara utgångspunkten, snarare än barnperspektivet (Bergnehr, 2019).

(...) Med yngre barn är de oftast mer tacksamma i kontakten, de vill ju bara leka och då är det ju dö-bra för dem, de är lättare att vinna över på det viset. (...) Med en tonåring är det svårare kanske ibland att hitta kontakten och relationen direkt, de är oftast svårflörtade, men däremot har de ju mer ofta en röst på ett annat sätt som ett mindre barn inte har. Det är lättare att prata direkt till dem så. (Intervjuperson 3)

Utifrån det barndomssociologiska perspektivet konstrueras synen på barn genom att ställa barnets ålder i relation till andra ålderskategorier (Eriksson, Källström & Näsman, 2023. S.11). Genom detta ställs det krav på Intervjuperson 3, som enligt barndomssociologin kategoriseras som vuxen, hur hen förhåller sig till den kategorin av barn. Till kategorin yngre barn ligger fokuset enligt intervjuperson 3 på leken och väljer därför att anpassa sitt bemötande och förhållningssätt till kategorin där barnet blir placerat. I beskrivningen av det äldre barnet, tonåringen, konstruerar intervjuperson 3 barnet i en annan ålderskategori. Detta ställer annorlunda krav på hur den vuxna ska förhålla sig i bemötandet. Intervjuperson 3 uppger vidare

att ett äldre barn, som blir placerad i en äldre ålderskategori, har en röst på ett annat sätt än ett mindre barn inte har, och aktörskapet hos det äldre barnet förstärks.

I enlighet med det barndomssociologiska perspektivet (Eriksson, Källström & Näsman, 2023) uttrycker samtliga intervjupersoner att barnet ska tillmätas betydelsen som aktör i sitt eget liv. Detta innebär att barnet inte ska vara passiva mottagare av omvärldens påverkan utan ska ses som kompetenta aktörer själva. I det insamlade materialet finner vi dock att barnet inte alltid tillmätts betydelsen som aktör. Intervjuperson 4 uppger att barnet inte alltid är redo för det ansvar som innebär att ses som en aktör, inte heller är samhället anpassat för att barnet ska ses som en kompetent aktör.

7.2 Främjandet av barnets delaktighet

Barn kan dels göras delaktiga i processen genom att socialsekreterare genomför barnsamtal, där barn får uttrycka sina åsikter och viljor. Att ge information till barn angående vad som är nästa steg i utredningsprocessen är även det ett sätt att göra barnet delaktig.

Jag tänker ju att det är det viktigaste vi arbetar med. Ur många olika aspekter egentligen, eller många perspektiv, om man börjar med barnets perspektiv är det ju kan man ju tänka sig att det är helt avgörande för upplevelsen om man bjuds in i processen och hur man gör det eller inte. Och sen ur vårt professionsperspektiv så är det ju helt avgörande, allt blir så mycket bättre om barnet är delaktigt, kvaliteten i utredningar, process och beslut är beroende av barnets delaktighet. Ja, och sen är det ju den barns rättsliga dimensionen med, där vi har barnkonventionen som gäller som lag. Ja, det kan inte vara på något annat sätt, barnet måste vara delaktigt. (Intervjuperson 1).

Intervjuperson 1 uppger hur barns delaktighet är viktigt både från barnets, den professionella och det barnrättsliga perspektivet. I lagen om Förenta nationernas konvention om barns rättigheter (Barnkonventionen, artikel 12) har ett barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätt till att höras i alla frågor som rör barnet (SFS 2018:1197). Att göra barn delaktiga i processen innebär inte enbart att låta barn komma till tals i barnsamtal, utan även att ge barn information om ärendet (Rejmer & Bergman, 2019). I artikel 17 i Barnkonventionen står det att barn har rätt till att ta del

av information (SFS 2018:1197). Intervjuperson 2 beskriver nedan hur informationslämnande är en del i att göra barn delaktiga.

(...) Där är ju barnet initialt väldigt lite delaktig, eller helt ovetandes om vad som sker, men man är ju noga med att ge information i efterhand och göra det begripligt vad barnet har varit med om (...) (Intervjuperson 2).

I det insamlade materialet framkommer tre huvudsakliga teman på hur socialsekreterarna arbetar för att främja barns delaktighet, dessa är anpassningar av miljö/aktiviteter, skapa en relation och samverkan mellan olika parter.

7.2.1 Anpassningar av miljö och aktiviteter

Samtliga intervjupersoner uppger att de har en tanke om att barn ska göras delaktiga i utredningar som rör dem. Samtliga intervjupersoner uppger hur de väljer att anpassa miljön där samtalen äger rum. Intervjuperson 3 uppger att hen aldrig har barnsamtal på socialkontoret, istället åker hen ut till barnet och möts upp på en arena där barnet är bekväm.

I förklaringarna som intervjupersonerna ger om varför de anpassar miljön under sina möten med barn så framkommer det att den främsta anledningen är för att skapa en känsla av trygghet och för att barnet ska känna sig bekväm med att öppna upp sig om saker som kan anses svåra att samtala om. När socialsekreteraren möter barnet under utredningen kan barnet eventuellt uppleva en kris, och kan då vara i behov av stöd och stöttning. För att möjliggöra delaktighet för barnet är det viktigt att barnet känner sig bekväm och att socialsekreteraren möter barnet i dennes hela sociala situation, där det inte finns omständigheter som kan tänkas vara besvärligt för barnet (Wågby & Englander, 2019). Intervjuperson 3 uppger att det är viktigt att möta barn på en arena där de är trygga och bekväma, det kan bland annat vara att gå ut och äta på stan, åka runt i bilen men även att involvera lek i möten med yngre barn.

I det insamlade empiriska materialet finner vi att det finns en variation mellan hur intervjupersonerna beskriver hur de arbetar med att anpassa möten efter det enskilda barnet. Intervjuperson 4 förklarar att de på sin arbetsplats nyligen har implementerat arbetet med att låta

barnet välja om de vill ha med sig en vårdhund/socialtjänsthund under mötet och hävdar att det är ett fantastiskt sätt att arbeta med barn, då det skapar en distraktion men samtidigt blir en lugnande faktor för barnet.

Intervjupersonerna uppger även att de arbetar med att anpassa miljö och samtal efter det enskilda barnets behov. För att möjliggöra delaktighet för barn krävs det att socialsekreterare tar hänsyn till det enskilda barnets behov och förutsättningar för att komma till tals (Wågby & Englander, 2019) eftersom att alla barn inte har samma förutsättningar för att framföra sin åsikt eller vilja.

(...) En av de första sakerna jag började här när jag började som utredare var att jag designade ett barn- och ungdomsbrev som jag kallar det för. Innan man fått en kontakt med det aktuella barnet skickar jag ut detta brev, tillsammans med brevet till föräldern, så finns det även ett informationsbrev som är direkt adresserat till barnet. Där det finns en bild på mig och kollegan som barnet ska träffa, och vad vi ska prata om, eller förslag på vad vi ska prata om, så står det lite om barnkonventionen också varför det är viktigt med delaktighet. Och längst ner står det ett avsnitt där barnet får välja mellan olika alternativ, till exempel om man vill ha med föräldern med i samtalet (...). Till exempel vart man vill träffas om man inte är bekväm med att komma hit. (...).(Intervjuperson 1).

Tre av sex intervjupersoner (1, 3 och 5) uppger att de låter barnet, redan innan första mötet, bestämma vart samtalet ska äga rum och om det finns andra omständigheter som barnet vill ta hänsyn till, exempelvis om barnet vill ha föräldrarna närvarande under samtalet. Intervjuperson 1 beskriver att genom att göra barn delaktig redan innan det första mötet med socialsekreteraren, bjuds barnet in i att vara delaktig från första kontakten, men får även information som är anpassad efter ålder och förmåga. När barn bjuds in och blir informerade om vad som ska hända kan det bidra till en ökad känsla av kontroll för barnet (Rejmer & Bergman, 2019). I samband med brevet och möjligheten till att barnet självt får bestämma vart ska äga rum, är det det enskilda barnet som är berättigad till att handla självständigt och på så sätt stärks barnets aktörskap (Giddens & Suttons, 2014. s.235).

7.2.2 Skapandet av en relation

Som tidigare nämnts så finns det inga generella lagar som styr över hur ofta socialsekreterare måste träffa barn som är familjehemsplacerade. I socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd,

om Socialtjänstens ansvar för familjehemsplacerade barn (SOSFS 2012:11), står det dock att Socialtjänsten rekommenderas att träffa barnet fyra gånger om året för att få en helhetssyn över barnets situation (Inspektionen för vård och omsorg, 2019). Intervjupersonerna 2 och 3 arbetar med uppföljande insatser och hävdar båda att de försöker att träffa det enskilda barnet mer än 4 gånger per år, de uppger att de vanligtvis träffar barnet varje 4-6 vecka. Enligt intervjuperson 2 så kan mötet med barnet ske så ofta som varannan vecka.

Vi finner i det insamlade materialet att majoriteten av respondenterna uttryckte en positiv inställning till att bygga en relation med barn. Intervjuperson 3 uppger att hen avsätter mycket av sin arbetstid för att träffa barn vid många olika tillfällen och hävdar att relationsbyggandet gynnar barns möjlighet att bli delaktig i utredningsprocessen, då barnet känner sig trygg med att öppna upp sig om de "tuffa sakerna". Intervjupersonernas uttalanden om relationsbyggande överensstämmer med tidigare forskning som påvisar att en långvarig relation med barnet kan visa sig vara främjande för barnets delaktighet i utredningsprocessen (Wågby Gräfe, 2022). Intervjuperson 6 har dock inte samma åsikt om relationsbyggandet, utan uttrycker istället att: "Jag tycker att bygga relationer är fel, för det är inte det som vi ska göra, det är inte vårans uppgift. Men alltså att få barnet att känna sig trygg eller så för att kunna prata liksom". Intervjuperson 6 menar på att relationsbyggandet inte är direkt främjande för barns delaktighet, men att det dock är viktigt att barn ska känna sig trygg nog att våga öppna upp sig.

Vi finner i det empiriska materialet att socialsekreterarna själva beslutar hur ofta de ska träffa det enskilda barnet och huruvida de väljer att bygga en relation till barn. I handlingsutrymmet rymmer därför möjligheten till att skapa en relation med barnet och hur ofta de kan träffa barnet. Däremot påverkas även handlingsutrymmet av yttre faktorer, som exempelvis hög arbetsbelastning och barnets villighet till att medverka i samtal.

7.2.3 Samverkan mellan olika parter

I intervjuerna framkom det att socialsekreterare som utför barnavårdsutredningar ofta samverkar med andra parter och professionella för att samla in information om barns hela sociala situation.

Kanske kontaktar vi förskola, skola, vårdcentral, och faktiskt se till så att barnet har det bra, inte för att vi misstror familjehemmet eller barnet, men allt för att vi ska ha ryggen fri liksom. Så att se till att de faktiskt har det bra. (...) Vi har bland annat en pojke, han pratar inte. Han kanske har selektiv autism, kan det heta så tro. Han pratar väldigt, väldigt lite i alla fall. Och där är det ju såhär alltid en oro kring vad han egentligen tycker, är de snälla mot honom, får han det han behöver? Och där är det ju svårt att prata med honom, så där blir det ju väldigt, väldigt viktigt för oss att engagera nätverket runt omkring, alla samverkansparter, såsom skola, barnhabilitering, läkare, logoped, och där har vi väldigt tät kontakt med dom för att säkerställa att barnet får de han behöver då. Så i de fallen är det svårt att göra barnet i sig delaktig. (Intervjuperson 3)

Intervjuperson 3 uppger hur hen samverkar med andra parter för att främja barns delaktighet när barnet inte är i stånd att formulera och framföra sina egna åsikter eller viljor. Samverkan möjliggör i detta fallet en mer rättssäker insats för barnet, då flera professioner samverkar för barnets bästa. Intervjuperson 3 beskriver att pojken i sig inte blir delaktig i processen, eftersom att han inte har förmåga att uttrycka sina viljor eller åsikter. Därför förlitar socialsekreteraren sig på samverkan mellan vuxna och professionella. I detta fall använder sig socialsekreteraren av ett barnperspektiv, snarare än ett barns perspektiv, då de professionella försöker sätta sig in i barnets situation (Bergnehr, 2019). I många fall underordnas barnperspektivet i jämförelse med vuxenperspektivet och myndighetspersoner eller vuxna närstående tror sig veta vad barnets bästa är (Rejmer & Bergman, 2019). För att utföra utredningen när barnet inte har förmåga att vara delaktig, är det handläggarens ansvar att tydliggöra barnets uppfattning och delaktighet i den pågående utredningen (Wågby & Englander, 2019). Trots faktumet att pojken i detta fallet inte hade förmåga till att uttrycka sina åsikter eller viljor, kan ett samarbete mellan olika professioner i viss mån vara mer rättssäkert. Med hjälp av anpassning av informationen som lämnas till pojken, kan pojken göras delaktig och på så vis främjas delaktigheten.

7.3 Delaktighetens medförda risker

Det finns flera faktorer som påverkar i vilken utsträckning socialsekreterare väljer att göra barn delaktiga i barnavårdsutredningar. Under de genomförda intervjuerna nämnde samtliga intervjupersoner omständigheter som påverkar hur de i sin professionella roll väljer att anpassa barns delaktighet i barnavårdsutredningar och varför.

7.3.1 Hög arbetsbelastning

Att socialsekreterare har en hög arbetsbelastning och arbetar under tidspress är ingen nyhet. Utifrån de genomförda intervjuerna går att tyda att det finns en tydlig koppling mellan den höga arbetsbelastningen och risken att barn inte görs delaktiga i den bemärkelse som socialsekreterarna önskar. Intervjuperson 1 beskriver problematiken med den höga arbetsbelastningen på följande vis: “(...) det har med arbetsbelastning att göra, man hinner inte riktigt förbereda sig själv eller barnet på ett tillräckligt bra sätt, det blir exkluderade då på ett sätt”.

Forskning visar att det är främjande för barns delaktighet i utredningsprocessen när socialsekreterare har möjlighet att skapa långvariga relationer med barnen som de arbetar med (Wågby Gräfe, 2022). I intervjuerna uppger socialsekreterarna att tiden dock inte räcker till för att skapa långvariga relationer på grund av den höga arbetsbelastningen. Det skapar enligt socialsekreterarna hinder i utredningsarbetet, då normen för arbetet är kortvariga insatser eller endast enstaka samtal med barn.

(...) bland i den större kommunen att det var så mycket tidspress och arbetsbelastning, att hur gärna man än hade velat använda sig av de här metoderna och verktygen som man känner till så fanns det inte utrymme. För det behövde bara göras. (Intervjuperson 5).

(...) Men det känns ändå som att relations skapandet kräver mer tid, och det är ju oxå så att du ska våga prata om de tuffa sakerna, och den tiden finns inte alltid tyvärr, det är ju beroende på hur man prioriterar, och som sagt vissa veckor får man bara prioritera bort allt annat för att åka och träffa ett barn väldigt ofta, för att våga, eller att dom ska våga och öppna upp sig och berätta om dom tuffa sakerna (...) (Intervjuperson 2).

Socialsekreterare har ett visst typ av handlingsutrymme när det kommer till att genomföra barnavårdsutredningar. Ett exempel på detta handlingsutrymme är att socialsekreterare själva har möjlighet att bestämma hur ofta ett barn skall få möjlighet att komma till tals i form av barnsamtal. Graden av denna typ av självbestämmande regleras dock av organisationens förhållningsregler och påverkar därmed socialsekreterarnas autonomi (Svensson, Johnsson &

Laanemets, 2008. s,84). Intervjuperson 1 och 6 belyser det faktum att trots socialsekreterares handlingsutrymme att själva kunna avgöra när och hur barn ska göras delaktiga, finns svårigheter med att under en utredning genomföra mer än ett samtal per barn på grund av den höga arbetsbelastningen. Socialsekreterarna beskriver att de i utredningsprocessen strävar efter att genomföra mer än ett barnsamtal per utredning, men att tiden inte räcker till. Intervjuperson 6 uttrycker på följande vis: "Hade vi haft all tid i världen så hade man kunnat träffa barnen mycket mer". Tidsbristen hos socialsekreterarna speglar deras arbete och då utredningsarbetet genomförs under tidspress, anses barnsamtalen därav bli ett moment som behöver bockas av för att utredningen ska kunna gå framåt.

(...) En annan risk är väl det här med att vuxna använder barns delaktighet som en check i boxen, så att nu har vi gjort detta. Nu har barnet fått vara delaktigt. Så tänker man inte mer på det, det blir mer en symbolisk fråga så att barnet är delaktigt. Snarare än att man tar synpunkterna på ett stort allvar eller följer upp det barnet säger på rätt sätt. (Intervjuperson 1).

7.3.2 Barn blir färgade av sina föräldrar

En svårighet med att låta barn göras delaktiga i barnavårdsutredningar är att barn påverkas av sin omgivning och kan färgas av närstående personers åsikter. Det kan därför vara svårt för socialsekreterare att avgöra om det som barn uttrycker i barnsamtal är barnets egen vilja eller om barnets inställning till Socialtjänsten har blivit påverkad av barnets nätverk (Sundhall, 2014). Intervjuperson 5 lyfter denna svårighet och beskriver utmaningen med att ta ställning till barnets faktiska vilja och åsikt.

(...) Dels så är det ju som sagt med hur färgade dem är av vad som sägs hemma eller i skolan eller bland kompisar liksom. Eh men det svåraste skulle jag nog säga är att när det faktiskt är barnens egna ord, när man nu märker det, men när man tycker att man märker det, eh men att det stämmer inte överens med ens egen magkänsla (Intervjuperson 5).

7.3.3 Bedömning av ålder och mognad

Sedan det barndomssociologiska tänkandet blomstrade och fick en större spridning under 1980-talet, så har problematiseringen av ålder och mognad påverkat samhällets syn på barn som beslutstagare (Sundhall, 2014). I den sociala barnavården behöver socialsekreterare ta ställning

till hur ålder och mognadsnivå påverkar barns medverkan i barnavårdsutredningar och sätter press på hur en sådan bedömning skall genomföras. Det finns i Barnkonventionen ingen nedre åldersgräns för när ett barn skall få möjligheten till att komma till tals (Sundhall, 2014). Därför är det av stor vikt att socialsekreterare genomför en noggrann bedömning kring barns ålder och mognad, för att på så sätt anpassa barnets möjlighet till delaktighet genom att tillämpa olika typer av tekniker i samtal. Anpassningen utifrån barnets ålder och mognad ska främja barnets rätt till delaktighet på ett sådant sätt att barnets förmåga att uttrycka sig muntligt inte ska ha någon betydelse för barnets medverkan i mötet (Sundhall, 2014). Intervjuperson 1 beskriver att hen genomför en sådan bedömning genom att samverka med barnets nätverk, så som förälder eller skola för att kunna anpassa samtal med barn utifrån barnets förutsättningar och förmågor.

(...) Om det finns något som tyder på att jag behöver anpassa på ett särskilt sätt, kanske jag pratar med föräldern, vad föräldern uppfattar utifrån barnets mognad och förutsättningar och då försöker man anpassa sitt arbete efter det och fortsätta anpassa även om man får information från både skola och föräldrar så måste man fortfarande vara öppen för att göra nya bedömningar kring barns ålder och mognad. (Intervjuperson 1).

Att yngre barn inte har samma möjlighet som äldre barn att framföra sin åsikt eller vilja i barnavårdsutredningar kan ha att göra med barnets förutsättningar utifrån sin ringa ålder (Wågby & Gräfe, 2022). Trots att barn inte alltid har den fysiska möjligheten till att uttrycka sig verbalt, är det socialsekreterares ansvar att som myndighetsperson i barnavårdsärenden företräda barnet i rättsliga processer för att framföra barnets röst (Sundhall, 2014). Barnkonventionens tolfte artikel belyser det faktum att barns rätt att uttrycka sig skall tillmätas utifrån barnets förmåga (UNICEF, 2024). Det ställer krav på att socialsekreterare måste anpassa sitt bemötande för att kunna göra barn delaktiga eftersom barns rätt att få vara delaktiga är absolut (Sundhall, 2014). I intervju med intervjuperson 2 så beskriver hen hur hen utformar samtalet utifrån barnets ålder och mognad genom att exempelvis leka under barnsamtal.

(...) Och det är ju inte så att de ljuger, men de har ju en uppfattning från sin nivå, jag har ett mindre barn, och så när man ställer frågor så blir det ju så att man frågar "ja men hur är det här? Hur funkar det i familjehemmet? Hur trivs du?" och dom svarar "bra" och så springer de iväg haha. Så dom har inte, dom kan inte sitta still, så man får leka mycket (...) (Intervjuperson 2).

Att socialsekreterare genomför samtal även med yngre barn anser Wågby Gräfe (2022) vara en moralisk handling som bygger på barns rättigheter om att få sin talan hörd, snarare än att det finns en vision om att alla barns åsikt ska beaktas och arbetas med utifrån vad barnet önskar.

7.3.4 Barn ska inte behöva ta omfattande beslut

Inom barndomssociologin argumenteras det för att barn ska betraktas som kompetenta nog att fatta egna beslut och framföra sin åsikt (Sundhall, 2014). Att betrakta barn som ansvarsfulla nog att ta omfattande beslut kan ses som problematiskt, då socialsekreterare anser att barnets bästa inte alltid är att få sin vilja tillgodosedd. Det som blir problematiskt med att göra barn till beslutsfattare är att barn kan behöva stå till svars och ta ansvar utan att förstå konsekvenserna av handlandets utfall. I intervjuerna så framförde respondenterna olika anledningar till varför de väljer att vara försiktiga med att inkludera barns vilja eller åsikt i utredningarna. En anledning är att barn sätts i en position där de tvingas att ta ansvar för sina utsagor, någonting som fyra av sex av intervjupersonerna såg som en risk med att göra barn delaktiga i barnavårdsutredningar.

(...) Sen risken, är väl att när barn får ta ansvar eller liksom blir erkända som aktör att det landar en del ansvar på barnet. Det finns en risk kanske att barnet kan känna sig ansvarig över saker som beslut som tar, som egentligen som är fattade av vuxna personer. "Jag kanske inte borde sagt så om pappa, för nu blev det såhär och så", eller om mamma. Det finns väl en risk att barnet känner sig ansvarig över beslut som tagits av vuxna (...) (Intervjuperson 1).

När ett äldre barn görs delaktig i en utredning finns det en risk att barnet kan komma att ta på sig ansvar för vad hen delar med sig av i samtal. Det kan bero på att äldre barn både har ett större konsekvenstänk, men också ett större ansvar att agera utifrån detta. Emellertid finns det en chans att ett barn som befinner sig i en sådan sits kan vara både sårbar och berättigad att vara delaktig i betaluttagandet, men som själv väljer att inte vara delaktig på grund av olika anledningar (Mattsson, 2014). Intervjuperson 3 beskriver problematiken med att äldre barn väljer att inte vara ärliga i samtal med handläggare, av rädslan för att deras handlande skall förvärra deras situation.

(...) Sen tycker jag att det är svårt med de barnen som är lite äldre och kanske blir placerade först i senare ålder att de kommer från ett ställe som varit jättetufft och varit med om mycket jobbig och sen kommer till familjehem som kanske är bättre men inte fantastiskt, och då har jag en liten rädsla över att dom, att att dom

tänker att alternativet är sämre och då är det bättre att jag säger att allt är bra här nu istället för att åka tillbaka till mina biologiska föräldrar. Det är alltid en liten rädsla i mig, att ah att det inte alltid är ärligt för att man tänker på hur det varit, men det betyder ju inte att det är jättebra, eller helt bra, liksom. Jag försöker vara medveten om vad jag gör och ger till barnet och visar i ett möte oså (...) (Intervjuperson 3).

Barn som har en pågående barnvårdsutredning hos Socialtjänsten sitter ofta i en lojalitetskonflikt mellan sig själv och sina föräldrar (Wågby Gräfe, 2022). I det insamlade materialet ser vi att den sociala situationen som barnet befinner sig i försvårar socialsekreterarnas arbete med att göra barn delaktiga i barnvårdsutredningar, då barn inte ska behöva stå till svars för den information som de uppger i samtal med handläggare. Det upplevs enligt intervjuperson 4 som en svårighet att göra barn delaktiga och att låta dem vara med i beslutsfattandet när barnet fortfarande bor hemma under föräldrarnas ansvar.

(...) Att barnet inte kan ehm, se hur ehm, barnet kanske inte är redo för det ansvaret och att samhället då inte heller är anpassat för att barnet ska ha det ansvaret heller. Att det får, att barnet blir aktör här, men sen kommer det hem till föräldrarna och då är det fortfarande föräldrarna som bestämmer om vi säger så. Det är fortfarande de vuxnas värld. (Intervjuperson 4).

Att intervjuperson 4 belyser vikten av att inte lägga över ett för stort ansvar på barnen beskriver socialsekreterarnas medvetenhet om att barn som görs delaktiga i barnvårdsutredningar kan vara i behov av skydd inom ramen för sin delaktighet (Wågby & Englander, 2019).

7.3.5 Vårdnadshavares medverkan i samtal sätter stopp för barns delaktighet

I det empiriska materialet finner vi att det kan finnas en problematik med att föräldrar eller vårdnadshavare medverkar under samtal där barn skall göras delaktiga. Risker är att barnen själva väljer att inte delta i diskussioner, eller att barn låter sina vårdnadshavare tala för dem. Intervjuperson 5 uttrycker problematiken med vårdnadshavares medverkan i samtal på följande vis: "Eh, ja den absolut största faktorn är tyvärr föräldrarna, eller de vuxna, vårdnadshavare vad det nu än är. Eh, de tar mycket plats om man har gemensamma samtal (...)". Utfallet blir då att barnets egen åsikt eller vilja inte träder fram och kan tas i beaktning av socialsekreteraren (Wågby & Englander, 2019). Det framkommer i det empiriska materialet att det dock är en

hårfin gräns mellan att låta alla parter, det vill säga både barn och vårdnadshavare komma till tals och att vårdnadshavare pratar över barnets huvud.

Språket kan även det vara en av de faktorer som påverkar barns möjlighet till delaktighet i barnavårdsutredningar. Om barn har en svårighet att uttrycka sig verbalt kan det vara gynnsamt att en vårdnadshavare eller förälder medverkar i samtalet och hen kan då hjälpa till att lyfta barnet. För att ha möjligheten att ge barn och unga det skydd som Socialtjänsten kan erbjuda krävs det att socialsekreterarna kan samarbeta med vårdnadshavare för att komma fram till en lösning som gynnar barnets bästa (Larsson & Hultman, 2019).

(...) just i de fallen där barnen är som osäkrast och kanske har en otrygg anknytning till föräldrarna där dem å ena sidan, där vi kanske misstänker att någonting inte är som det ska mellan barnen och föräldrarnas relation. Samtidigt att barnet verkar ty sig till föräldrarna som sin tryggaste punkt och inte litar på oss. Det försvårar absolut, då kanske eh dem fallen, eh så blir det att föräldrar och barn tillsammans väljer att barnet inte pratar med oss (...) (Intervjuperson 4).

Utifrån det insamlade materialet går att tyda att det trots positiva effekter med att låta vårdnadshavare medverka i samtal finns ytterligare problematik med att låta vårdnadshavare vara närvarande i samtal. Det kan exempelvis vara om socialsekreterarna misstänker att ett barn lever under missgynnande förhållanden hemma och att barn då väljer att inte delta i samtal på grund av att de inte har ett förtroende för socialsekreterarna. Trots att barnens relation med föräldrarna är missgynnsam för barnen, är vårdnadshavarna fortfarande deras tryggaste punkt, vilket skapar hinder för barns delaktighet i samtal.

7.4 Socialsekreterares förhållningssätt

För att socialsekreterarna ska kunna genomföra barnavårdsutredningar krävs det att de arbetar utifrån BBIC och Barnkonventionen. I materialet finner vi att samtliga intervjupersoner arbetar med BBIC i sitt dagliga utredningsarbete, medan det varierar mellan hur socialsekreterare väljer att inkorporera Barnkonventionen i sitt arbete.

7.4.1 Förhållningssätt till BBIC

Arbetsättet BBIC implementerades i Socialtjänsten år 2006 för att underlätta dokumentation och utredningsarbetet inom den sociala barnvården (Sundell & Egelund, 2001). Efter att ha studerat intervjumaterialet har vi kunnat tyda att samtliga av de intervjuade arbetar med BBIC i sitt dagliga utredningsarbete, för att på ett strukturerat sätt kunna belysa barns delaktighet. Intervjuperson 1 uttrycker att BBIC har en stor roll i det arbete som hen genomför på följande vis:

(...) det arbetar vi med hela tiden, eh det är ju vissa aspekter såsom utredningsplanen är ju viktig som ett verktyg för att kommunicera information eller för att skapa en känsla av att man har en gemensam plan (...)" (Intervjuperson 1).

Det har i intervjumaterialet även visat sig att socialsekreterarna erbjuds utbildning i BBIC på sin arbetsplats för att få en bättre förståelse för hur materialet bör tillämpas.

(...) När du då är ny i rollen eller när du då är ny på arbetsplatsen i varje fall, så ska du genomgå den här. Och det är dels två heldagar, i början är det två heldagar just för att du ska lära dig Barnkonventionen och framförallt hur sker utredningen och vilka rättigheter barn har. Ehm, men också lära sig arbeta med BBIC. (Intervjuperson 4).

På frågan om socialsekreterarna anser att BBIC hjälper till att främja barns delaktighet i barnvårdsutredningar varierade svaren mellan intervjupersonerna. Av intervjupersonerna uttryckte fyra av dem att de ansåg att BBIC-modellen var direkt främjande för barns delaktighet, eftersom att den konkret ger utrymme till barns delaktighet på flera plan, medans intervjuperson 5 yttrade sig följande: "Eh, jag skulle säga att det hjälper mig att främja deras delaktighet. Eh så inte direkt att BBIC hjälper barnet, men att det hjälper mig att hjälpa dem (...)". Intervjuperson 1 var även hen mer kritisk till om BBIC direkt främjar barns delaktighet och uttryckte att hen såg att modellen snarare var ett hjälpmedel för de professionella. Utifrån intervjuperson 1 och 5's yttrande om BBIC-modellen, anser vi att barns möjlighet till delaktighet inte främjas på grund av BBIC's existens, utan att det är den enskilde socialsekreterarens ansvar att bruka modellen så att barnen görs delaktiga.

Om BBIC-modellen betraktas som ett verktyg för de professionella att nyttja, snarare än en modell som hjälper barns delaktighet i barnavårdsutredningar, kräver det att den professionella brukar modellen på ett sätt som är till gagn för arbetet. Socialsekreterarna har makten att själva kunna avgöra när och hur ett barn skall göras delaktig utifrån BBIC, men då barnet står i beroendeställning till socialsekreteraren läggs det ansvar på socialsekreteraren att agera utifrån sin maktposition (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008. s,106). Socialsekreterarens sätt att agera utifrån sin yrkesroll är mångfacetterad och kräver att hen utövar sitt arbete genom att ta ställning utifrån professionalism. Genom att som professionell agera utifrån professionalism och bruka sin professionella kunskap kan socialsekreteraren hitta tillvägagångssätt att göra barn delaktiga med hjälp av BBIC-modellen, och hitta lösningar som gynnar barns delaktighet utifrån barnets enskilda situation (Lipsky, 1980. s,202).

7.4.2 Förhållningssätt och svårigheter med Barnkonventionen

Enbart en av intervjupersonerna redovisar för hur Barnkonventionen praktiskt används arbetet och uppger att hen applicerar Barnkonventionens artiklar i utredningen. Resterande av intervjupersonerna kan inte redovisa för hur de faktiskt arbetar med Barnkonventionen i sitt praktiska arbete. Det framkommer dock i empirin att intervjupersonerna uppger att de har fått utbildning i barnkonventionen i någon form.

Genom att granska det insamlade materialet ser vi hur intervjupersonernas beskrivningar av arbetet med Barnkonventionen skiljer sig åt. Intervjuperson 3 uppger hur hen har kunskap om vad Barnkonventionen står för och vilka lagar som är relevanta för arbetet men uppger att: "Men jag kan inte säga att jag går efter den och tänker på den i mina ärenden". Även intervjuperson 6 uppger att Barnkonventionen inte är något som hen tänker på i sitt dagliga arbete. Intervjuperson 1 påstår dock att hen arbetar mer praktiskt med Barnkonventionen och implementerar relevanta paragrafer i utredningarna, särskilt i avsnittet om barnrätt.

Intervjuperson 5 blir tillfrågad om hen upplever att barnkonventionens lagar kan ställas emot varandra och vad för avvägningar som görs i den situationen:

Eh ja och ibland också Socialtjänstlagen, så om jag tittar på en lag bara i Barnkonventionen så kan jag, ja men den här lyfter jag in. Men då säger den emot nästa, eller så säger nästa emot den. Så jo, att det då finns Barnkonventionen och Socialtjänstlagen, som väl kanske inte riktigt har samverkats än. Ibland får jag mer hindra mig själv. Att jag behöver inte överanalysera ordagrant utan det stämmer mer eller mindre med dem här och därför väljer jag ändå att motivera utifrån en artikel till exempel i Barnkonventionen. (Intervjuperson 5)

Intervjuperson 5 uppger att det finns vissa svårigheter med att göra avvägningar mellan vilka lagar eller bestämmelser som ska ligga till grund för beslutsunderlaget, då Barnkonventionen och Socialtjänstlagen kan ställas emot varandra. Ibland sker det att konventionens artiklar ställs emot varandra och därför måste ärendet hanteras utefter barnets enskildes situation (Leviner, 2024). Även intervjuperson 3 beskriver dessa svårigheter men uppger att hen väljer att utgå från Socialtjänstlagen 1 kap. 2 §, att vid åtgärder som rör barn ska barnets bästa särskilt beaktas (2012:776), när dessa situationer uppstår. I det insamlade materialet kan vi tyda att majoriteten av respondenterna talar om lagen om barnets bästa (SoL 1 kap. 2 §) i ett större omfång än artiklarna i Barnkonventionen.

(...) att enligt den här lagen eller enligt den här artikeln så, eller i Barnkonventionen så, så ska jag göra det här eller så ska dem ha rätt till att göra det här och att då kunna tycka på det i BBIC liksom. (Intervjuperson 5).

Intervjuperson 5 uppger att Barnkonventionens lagar och den svenska lagstiftningen är kopplat till BBIC och socialsekreterarnas arbetssätt. Hen uttrycker även att socialsekreterare indirekt arbetar med frågor som rör Barnkonventionen i BBIC-modellen, då utredningen är utformad efter barnrättsliga frågor. Eftersom att BBIC bygger på svensk lagstiftning och även har en av sina grundprinciper skapad utifrån Barnkonventionen (Socialstyrelsen, 2023a) går det att konstatera att det finns en juridisk koppling mellan BBIC, Socialtjänsten och Barnkonventionen.

8 Slutdiskussion

Syftet med denna kandidatuppsat var att undersöka hur socialsekreterare inom Individ-och familjeomsorgen upplever att de arbetar för att främja barn och ungas delaktighet i barnavårdsutredningar.

En av uppsatsens frågeställningar var: Hur definieras barns delaktighet i barnavårdsutredningar av socialsekreterare? För att besvara denna frågeställning valde vi att i analysdelen dela upp begreppet barn och delaktighet. I det empiriska materialet framkommer det att socialsekreterarna upplever att äldre barn har bättre förutsättningar att bli delaktiga än yngre barn. Det framkommer vidare att barn inte alltid tillmäts rollen som aktör, trots att samtliga socialsekreterare uppgav att de arbetar utifrån att alla barn ska ses som en aktör i sitt eget liv. Enligt socialsekreterarna finns det två aspekter av delaktighet. Dessa var att barn kommer till tals genom barnsamtal, samt genom att ge barn information gällande det pågående ärendet. I enlighet med tidigare forskning är informationslämnandet en viktig del för att göra barn delaktiga (Wågby & Englander, 2019). I det empiriska materialet menar socialsekreterarna själva att de arbetar utifrån barnets perspektiv, däremot har vi kunnat tyda att socialsekreterarna i sitt arbete med barnavårdsutredningar i många fall snarare använder sig av ett barnperspektiv. Att socialsekreterarna i använder sig av ett barnperspektiv snarare än barnets perspektiv har dock visat sig kunna vara främjande för barnets situation exempelvis när barnet inte haft förmåga att uttrycka sina viljor.

För att besvara frågan om vilka typer av svårigheter som socialsekreterare upplever att det finns med att göra barn delaktiga i barnavårdsutredningar, har det utifrån vårt empiriska material gått att konstatera att det finns flera faktorer som försvårar möjligheten för socialsekreterare att göra barn delaktiga. Samtliga socialsekreterare anser själva att de gör överväganden när de möter hinder i möjliggörandet av barns delaktighet. Däremot har det visat sig att det mellan socialsekreterare varierar i vilken utsträckning som de väljer att använda sitt handlingsutrymme inom verksamheten, samt vilka metoder och verktyg som de brukar för att möjliggöra barns delaktighet. Av analysen framkommer främst tre centrala svårigheter i arbetet med att göra barn delaktiga. Hög arbetsbelastning på arbetsplatsen sätter stopp för hur mycket tid den enskilde

socialsekreteraren kan lägga på varje ärende. Trots att socialsekreterare har ett handlingsutrymme som möjliggör främjandet av barns delaktighet, såsom att själva åka hem till barnen vid barnsamtal, så har det visat sig att tiden inte räcker till. I analysen framkommer det att barn tar på sig ansvar för vad som sägs i samtal är också en svårighet som socialsekreterare upplever hindrar barns delaktighet. Detta eftersom socialsekreterare behöver vara medvetna om att barn kan vara i behov av skydd inom ramen för delaktighet (Wågby & Englander, 2019). Vårdnadshavares medverkan under barnsamtal är även det en av de svårigheter som har återkommit i analysen. Socialsekreterarna menar att vårdnadshavare i många fall pratar över huvudet på sina barn och att de i det stora hela tar för mycket plats, vilket resulterar i att barnet inte kommer till tals i den mån som socialsekreterare önskar.

I resultaten från frågeställningen hur socialsekreterare arbetar med att främja barns delaktighet i barnvårdsutredningar kunde vi analysera tre centrala teman. Dessa var anpassningar av miljö, relationsskapande med barnet och samverkan mellan olika parter. Av analysen framkommer det att i socialsekreterarnas handlingsutrymme rymmer möjligheten för att arbeta för att främja barns delaktighet dels genom att göra anpassningar för det individuella barnet i mötet. Socialsekreterarna uppger att anpassningarna de gör gäller miljön för samtalet, det vill säga var mötet ska äga rum, men även att de använder sig av eventuella samtalsmetoder. Socialsekreterarna uppger att de gör anpassningar i möten med barn i syfte att få barnet att känna sig bekväm och trygg, vilket överensstämmer med tidigare forskning som påvisar samma sak (Wågby & Englander, 2019). I det empiriska materialet framkommer det att majoriteten av socialsekreterarna uppger att de värnar om att skapa en relation till barnet. I enlighet med tidigare forskning (Wågby Gräfe, 2022) skapar relationen en trygg miljö för barnet och på så vis främjar detta delaktigheten. Det framkommer dock i analysen att detta inte är en enhetlig åsikt, då en av intervjupersonerna motsätter sig detta och hävdar att det inte är socialsekreterarens roll att skapa en relation med barnet. För att främja barns delaktighet i situationer där barn själva inte fullt ut kan uttrycka sina åsikter eller viljor, uppger socialsekreterarna att det är viktigt att samverka mellan olika professioner för att skapa en förbättrad situation för barnet. Genom att professionerna i dessa situationer använder sig av ett barnperspektiv, kan detta främja det individuella barnets delaktighet i ärendet.

I det empiriska materialet har vi även fått svar på hur socialsekreterare upplever att de arbetar med BBIC och Barnkonventionen i barnavårdsutredningar. Det har framkommit att samtliga socialsekreterare har fått utbildning i BBIC, antingen från deras tidigare eller nuvarande arbetsplats, samt att de brukar BBIC i sitt dagliga utredningsarbete. Däremot har det framkommit att majoriteten av socialsekreterarna inte kan redovisa för hur de arbetar med Barnkonventionen i sitt arbete. Trots att majoriteten av socialsekreterarna uttrycker att de inte arbetar direkt med Barnkonventionen, går det att tyda att de indirekt arbetar med lagen, då BBIC är konstruerad utifrån Svensk lagstiftning.

Avslutningsvis vill vi påpeka att vårt material i stora drag bekräftar tidigare forskning. Däremot har vi under arbetets gång förvånats över hur socialsekreterarna upprepade gånger nämner arbetsbelastning som en av de främsta faktorerna för begränsningen i barns delaktighet. Då arbetsbelastning är en nästintill obefintlig aspekt i den tidigare forskningen, anser vi att det därför hade varit intressant att vidare studera hur socialsekreterares arbetsbelastning generellt påverkar barn som har en pågående vårdnadsutredning.

Referenslista

Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2022) Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red). *Handbok i kvalitativa metoder*. Uppl: 3 Stockholm: Liber.

Barnombudsmannen (2021) *Det här är barnkonventionen*.
<https://www.barnombudsmannen.se/barnkonventionen/om-barnkonventionen/> [Hämtad 2024-03-31].

Barnombudsmannen (2022) *Blir det någon skillnad - eller säger vi det här helt i onödan?* Stockholm: Barnombudsmannen.

Bergnehr, Disa (2019) 'Barnperspektiv, barns perspektiv och barns aktörskap - en begreppsdiskussion', *Nordisk tidsskrift för pedagogikk och kritikk*, 5, pp. 49–61.

Bryman, Alan (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder*, Tredje upplagan, Liber, Stockholm, 2018.

Eldén, Sara (2020). *Forskningsetik: vägval i samhällsvetenskapliga studier*. Upplaga 1 Lund: Studentlitteratur.

Eriksson, Maria & Näsman, Elisabet (2008) 'Barn som offer och aktörer', *Sociologisk Forskning*, 45(2).

Eriksson, Maria, Källström, Åsa & Näsman, Elisabet (2023). Perspektiv på barns röster om våld. I: Elisabet Näsman (red.) *Barns röster om våld: att lyssna, tolka och förstå*. Tredje upplagan Malmö: Gleerups.

Eriksson-Zetterquist, Ulla & Ahrne, Göran (2022) Intervjuer I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red). *Handbok i kvalitativa metoder*. Upplaga 3 Stockholm: Liber.

Giddens, Anthony & Sutton, Philip W. (2014). *Sociologi*. 5., rev. och uppdaterade uppl. Lund: Studentlitteratur.

Hayes, Michelle & Birnbaum, Rachel (2020) 'Voice of the Child Reports in Ontario: A Content Analysis of Interviews with Children', *Journal of Divorce & Remarriage*, 61(5), pp. 301–319.

Hultman, Elin and Cederborg, Ann-Christin. 1952 (2014) 'Representations of Children's Voices about Their Health in Social Services Arguments in Support of Their Decision', *International Journal of Social Science Studies*, 2(2).

Inspektionen för Vård och Omsorg (2019) När barn inte kan bo med sina föräldrar <https://www.ivo.se/aktuellt/publikationer/rapporter/nar-barn-inte-kan-bo-med-sina-foraldrar/> [Hämtad 2024-05-10].

Inspektionen för Vård och Omsorg (2023) *Tillsyn av socialtjänstens handläggning av ärenden som rör barn och unga* [tillsyn-av-socialtjanstens-handlaggning-av-arenden-som-ror-barn-och-unga](https://www.ivo.se/aktuellt/publikationer/rapporter/tillsyn-av-socialtjanstens-handlaggning-av-arenden-som-ror-barn-och-unga) [Hämtad 2024-04-19].

Justesen, Lise & Mik-Meyer, Nanna (2011). *Kvalitativa metoder: från vetenskapsteori till praktik*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Larsson, Monica & Hultman, Elin (2019) 'Barns rätt till delaktighet vid beslutsprocesser inom den sociala barnvården. Vad betyder barnkonventionen och den rättsliga utformningen för tillämpningen i praktiken?', *Barn: forskning om barn og barndom i Norden*, vol. 37, no. 3-4.

Leviner, Pernilla. 1973 (2024) 'Barns rättigheter i 2020-talets Sverige: ansvar, utmaningar och möjligheter efter barnkonventionens inkorporering', *Förvaltningsrättslig Tidskrift*, 1, pp. 21–24.

Lipsky, Michael (1980). *Street-Level Bureaucracy: Dilemmas of the Individual in Public Services*. United States of America: Russell Sage foundation.

Mattsson, Titti (2014) 'Delaktighet i vård, omsorg och forskning - barns beslutsförmåga i relation till ålder, mognad och hälsa', *Tvångsvård ur ett juridiskt perspektiv*, 1, pp. 51–76.

Matscheck, David & Berg Eklundh, Lotta. (2015) 'Does BBIC make a difference? Structured assessment of child protection and support', *Nordic Social Work Research*, 5(3), pp. 193-211–211.

Rejmer, Annika & Bergman, Ann-Sofie (2019) 'Barnkonventionens implementering i svensk lagstiftning och praktik – barns bästa och barns rätt att uttrycka sina åsikter vid vårdnadstvister', *High-conflict families of divorce Barn. Forskning om barn och barndom i Norden. Barn*, 37(3–4).

Schiratzki, Johanna (2019). *Barnrättens grunder*. Sjunde upplagan Lund: Studentlitteratur.

Socialstyrelsen (2023a) *BBIC Grundbok - Barns behov i centrum*. Rev. [uppl.] [Hämtad 2024-03-30].

Socialstyrelsen (2023b) *Bedöma barns mognad för delaktighet : kunskapsstöd för socialtjänsten, hälso- och sjukvården samt tandvården*. Rev. [uppl.]

Sveriges Riksdag (2021) Svårigheten för socialtjänsten att följa barnkonventionen, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svar-pa-skriftlig-fraga/svarigheten-f-or-socialtjansten-att-folja_h8122527/# [Hämtad 2024-03-30].

Svensson, Kerstin, Johnsson, Eva & Laanemets, Leili (2008). *Handlingsutrymme: utmaningar i socialt arbete*. 1. utg. Stockholm: Natur & kultur.

Svensson, Peter (2022) Teorins roll i kvalitativ forskning I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red). *Handbok i kvalitativa metoder*. Uppl: 3 Stockholm: Liber.

Sundell, Knut & Egelund, Tine (2001). *Barnvårdsutredningar - en kunskapsöversikt*. Stockholm: Gothia.

Sundhall, Jeanette 1968 (2014) 'Betydelser av barns ålder i familjerättsliga utredningstexter', *Kvinder, Køn og Forskning*, (12), pp. 9–21.

UNICEF Sverige (2024) Barnkonventionen, <https://unicef.se/barnkonventionen> [Hämtad 2024-03-30].

Wågby, Angelica & Englander, Magnus (2019) 'Barns delaktighet i vårdnads-, boende- och umgängesutredningar', *Socialvetenskaplig tidskrift*, 26(2), pp. 173–194.

Wågby Gräfe, Angelica (2022) 'Den sociala meningen med barns delaktighet i vårdnads-, boende- och umgängesprocesser', *Sociologisk forskning*, 59(1–2), pp. 177–202.

Wågby Gräfe, Angelica (2023) 'Från formell till levd delaktighet: Den sociala meningen med barns delaktighet när föräldrar tvistar', *Malmö University Health and Society Dissertations*.

Lagar och föreskrifter

SFS 1949:381. Föräldrabalken

SFS 2001:453. Socialtjänstlagen

SFS 2012:776. Socialtjänstlagen

SFS 1990:52. Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga

SFS 2010:800. Skollagen

SFS 2018:1197. Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter

SOSFS 2012:11. Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om socialnämndens ansvar för barn och unga i familjehem, jourhem, stödboende och hem för vård eller boende

Figurer

Figur 1, Socialstyrelsen (2023a). Socialstyrelsen (2023) BBIC - triangeln. Nedladdad från: <https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/barn-och-unga/barn-och-unga-i-socialtjansten/barns-behov-i-centrum/>. [Hämtad 2024-03-30].

Bilagor

Bilaga 1: Informationsbrev

Vi söker intervjupersoner till vår C-Uppsats

Våra namn är Alva Spetz och Källa Tilly Olin och vi studerar sjätte terminen på socionomprogrammet på Lunds Universitet, Campus Helsingborg. Vi hör av oss till er för att finna intresserade yrkesverksamma som vill ställa upp på en intervju. Vi är intresserade av att intervjua dig som är socialsekreterare inom individ och familjeomsorgen och arbetar med barnavårdsutredningar. Vi har inget krav på antal år med erfarenhet och du som intervjuas har rätt att avbryta ditt deltagande när som helst under intervjun.

Detta informationsbrev är till för att ge dig en uppfattning om varför vi vill intervjua dig samt vad vår studie syftar till. I vårt examensarbete vill vi undersöka hur socialsekreterare inom barn och unga beaktar barns delaktighet i barnavårdsutredningar. Vi kommer göra semistrukturerade intervjuer och i vår intervju kommer vi att beröra teman såsom Barnkonventionen och BBIC.

Att delta i vår intervju kommer innebära att du tar emot oss för en intervju vid ett tillfälle som kommer att ta cirka en timme. Intervjun kommer att ske via länk, för att den ska göras så tidseffektiv som möjligt. Dina personliga uppgifter, namn och kommun du verkar inom kommer att bli konfidentiellt behandlande, då du kommer att aidentifieras. Vid samtycke spelas intervjun in via diktafon. Det material vi samlar in kommer endast att användas till vår studie och förvaras oåtkomligt för obehöriga, materialet kommer att raderas efter vi lämnat in och blivit godkända på uppsatsen.

Tack för att du tog dig tid att läsa informationsbrevet om vår studie. Varje enskild person som väljer att delta i vår studie är betydelsefull för vår möjlighet att lyckas genomföra detta arbete. Du sitter på den kunskap och erfarenheter vi söker!

Intervjuerna beräknas att genomföras under v.17 & v.18

Om du vill anmäla ditt intresse eller har några frågor, nås vi på:

Alva Spetz

al0773sp-s@student.lu.se Tel: 0705616214

Källa Tilly Olin

ka1863ti-s@student.lu.se Tel: 0723585435

Handledare, Anders Lundgren

anders.lundberg@lnu.se

LUNDS
UNIVERSITET

Bilaga 2: Samtyckesblankett

Samtyckesblankett

Genom denna samtyckesblankett har jag blivit informerad om att min medverkan i studien sker frivilligt och att jag kan avbryta min medverkan när som helst under intervjun. Jag har informerats om att mina svar endast kommer att användas till studien och att materialet kommer att förvaras oåtkomligt för obehöriga. Jag är medveten om att min medverkan i studien kommer att avidentifieras och att de personuppgifter som jag utlämnar kommer att hanteras med sekretess. Jag har informerats om att det inspelade intervjumaterialet samt transkriberingen av intervjun kommer att raderas när arbetet är publicerat.

Härmed samtycker jag till min medverkan och godkänner ovanstående.

Datum: _____

Signatur: _____

Namnförtydligande: _____

Bilaga 3: Intervjuguide

Intervjuguide

Presentera oss själva och studien kort

Inhämta samtycke för att spela in intervjun och använda deras svar i forskningssyfte.

Allmänna inledande frågor

- Hur länge har du arbetat på denna arbetsplatsen?
- Vad har du för tjänst här, vilka är dina huvudsakliga arbetsuppgifter?
- Har du arbetat med socialt arbete tidigare, i sådana fall vad och hur länge?

Barns delaktighet

- Vad tänker du som socialsekreterare på när du hör begreppet "barns delaktighet"?
- Kan du beskriva hur du arbetar för att göra barn delaktiga i barnavårdsutredningar?
- Hur ofta för du samtal med barn i en barnavårdsutredning?
- I samtal med barn, använder du dig av några specifika metoder/medel?
- Upplever du att barn får det stöd de behöver för att uttrycka sina åsikter och viljor?
- I vilka situationer blir inte barnet delaktigt i barnavårdsutredningar? Varför?
- Hur gör du en bedömning på barnet vad gäller mognadsnivå?
- Vad upplever du att det finns för risker med att göra barn delaktiga i utredningarna?
- Upplever du några fördelar eller risker med att se barnet som aktör i bedömningsprocessen hos socialtjänsten?
- Har du i din arbetsroll möjlighet att själv göra avvägningar gällande när barn ska göras/ inte göras eller vara delaktiga i barnavårdsutredningar?
- Om ett barns och dennes vårdnadshavares åsikt eller vilja skiljer sig helt, vad gör du som socialsekreterare för avväganden?

BBIC

- Hur arbetar du med verktyget BBIC?
- Upplever du att BBIC främjar barnets delaktighet i utredningarna?

Barnkonventionen

- Upplever du att du har bra koll på barnkonventionen och dess påverkan på ditt arbete?
- Uppfattar du en svårighet med att barnkonventionens lagar ibland ställs emot varandra och hur arbetar du utifrån barnets bästa i dessa fall?

Avslutning

Är det något du vill tillägga eller har du någon fråga till oss?

Tacka för medverkan